

Tartu Ülikool
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Üldajaloo osakond

Maarja All

1934. aasta haridusreform Eestis ning reformi revideerimine 1937. aastal

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dots. Ago Pajur

Tartu 2018

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Eesti Vabariigi hariduselu 1920-1934	7
2. 1934. aasta haridusreform	14
2.1 Vajadus senise süsteemi muutmise järele	14
2.2 Haridusreformi ellu viimine	18
2.3 Reformi kriitika ajakirjanduses ning avalikkuses	22
2.4 Reformijärgne kool	25
3. Haridusreformi revideerimine 1937. aastal	29
3.1 Muudatuste planeerimine	29
3.2 Üleminek uuele haridussüsteemile	33
3.3 Kutsehariduse arendamine	35
3.4 Haridusideoloogia ümber kujunemine	37
3.5 Õpetajaskonna tasalülitamine	41
Kokkuvõte	44
Kasutatud allikad ja kirjandus	46
Summary	49

Sissejuhatus

Haridus on üks olulisemaid riigi alustalasid, mille tähtsust ei saa stabiilse ühiskonna alalhoidmiseks alahinnata. Eesti haridusajaloo teekond läbi aastate on olnud pikk ja mitmekülgne. Seda on kujundanud erinevad poliitilised režiimid ja mõtteviisid, kiiresti muutuv maailm, ühiskond ning rahvastik.

2018. aasta alguses, mil käesolev töö sündis, on Eesti uhke rahvusvahelisel õpitulemuslikkuse hindamise uuringus PISA saavutatud kõrgete tulemuste üle. Mitte ühelgi muul alal ei ole me suutnud saavutada sarnast edu. Hinnates Eesti hariduse hetkeolukorda, on selge, et teekond pole kindlasti veel lõppenud. Hoolimata saavutatud edust on ka tänapäeval haridussüsteemis piisavalt puuduseid ja murekohti. Selleks, et paremini mõista, kui kaugele on Eesti haridussüsteem jõudnud ja kuidas edasi liikuda, on oluline aru saada, mis sündmused ning otsused on mõjutanud selle minevikku.

Käesolev bakalaureustöö keskendub 1934. aastal läbi viidud haridusreformile ning sellele järgnenud reformi revideerimisele 1937. aastal. Töö ülesandeks on anda ülevaade, mis olid põhjused ning tingimused Eestis, mis viisid haridusreformini 1934. aastal, mis oli reformi sisu ning milliseks kujunes selle läbi viimine. Samuti uurib töö, mis kuidas parandati haridussüsteemi 1937. aastal ning millised olid hariduspoliitilised suunad 1930. aastate lõpus. Lisaks püüab töö vastata küsimustele, kuidas suhtus avalikkus haridussüsteemi muudatustesse ning millised olid reformide tagajärjed.

Eesti haridusajalooga Eesti Vabariigi algustaastel on tegelenud mitmed ajaloolased ja haridustegelased. 1934. ja 1937. aasta haridusreformide on uuritud ülevaatlikult kooliajaloo üldistes käsitlustes.

Eesti kooli ajalooga on põhjalikult tegelenud Lembit Andresen¹. Tema „Eesti kooli ajalugu“ annab kokkuvõtva kirjelduse Eesti hariduse ajaloost kuni 1940. aastani. Teos ei süvene teemadesse väga detailselt, vaid annab ülevaatliku info iga perioodi kohta Eesti hariduse ajaloos alates Vana-Liivimaast ning lõpetades iseseisva Eestiga. Teoses „Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu IV“ süveneb L. Andresen haridusellu detailsemalt ning kirjeldab rahvahariduse ümberkorraldamist, algkoolide olukorda, koolivõrgu kujunemist, algkoolide

¹ Andresen, Lembit. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu IV: Iseseisvusaeg 1918-1940. Tallinn: Avita 2007; Andresen, Lembit. Eesti kooli ajalugu: algusest kuni 1940. aastani. Tallinn: Avita 2003.

õppekavade loomist, uue õppekirjanduse välja töötamist ja ka õpetajate ettevalmistust iseseisvusajal.

Eesti Vabariigi hariduselu ja –poliitikat on põhjalikult uurinud ka Õie Elango². „Hariduspoliitika ja õpetajaskond“ annab detailse ülevaate hariduselus toimunud sündmustest iseseisvusaja jooksul. Raamat kirjeldab haridussüsteemi üles ehitamist peale iseseisvumist, analüüsib nii alg-, kesk-, kui kutsehariduse olukorda kogu iseseisvusperioodi jooksul ning annab täpse kronoloogilise ülevaate hariduspoliitikas toimunud sündmustest. Õ. Elango raamatusse tuleb suhtuda siiski kriitiliselt, kuna see sisaldab palju kirjutamisajast tulenevaid ja politiseeritud ideoloogia poolt mõjutatud hinnanguid, mis tänapäeva seisukohalt on aegunud. Õ. Elango on koostöös Ants Ruusmanni ja Karl Siilivaskiga kokku pannud ka Eesti ajaloo üldkäsitluse maailmasõdade vahelise perioodi kohta.³ Raamat „Eesti maast ja rahvast“ käsitleb lühidalt ka haridusajaloo põhiküsimusi.

Iseseisvusaegsest hariduselust on kirjutanud veel Toomas Karjahärm ja Väino Sirk⁴, analüüsides Eesti haritlaskonna kujunemist ja arengut. Teos „Vaim ja võim“ kirjeldab, kuidas kujunes eesti intelligents iseseisvusaja jooksul. Raamat võimaldab saada detailse ülevaate erinevatest ühiskonnagruppidest ja nende eluolust – üliõpilaskond, pedagoogid, vaimulikud, meditsiiniintelligents, teadus- ja kunstiintelligents jt.

Hea pildi iseseisvusaastate mentaliteedist ning haridusmaastikul toimunud annab tuntud koolimees ja kultuuritegelane Märt Raud oma kaheköitelises mälestusteraamatus⁵. Raud töötas enamuse Eesti iseseisvuse ajast haridusvaldkonnas – Eesti Vabariigi algusaastatel oli ta Pärnu maavalitsuse haridusosakonna juht, seejärel koolinõunik Viljandimaal ja Pärnumaal, 1936–1937. aastal töötas haridusministri haridusnõunikuna ning kuni 1940. aastani koolide peainspektorina. Tema memuaaride vormis raamatud pakuvad lugusid haridustegelastest ning koolielu sündmustest ja võimaldavad luua lähema ja isiklikuma seose iseseisvusaja Eesti koolieluga.

Vabadussõja järgsest perioodist võib lugeda ka Sulev Vahtre toimetatud mahukast Eesti ajaloo üldkäsitlusest.⁶ Omariiklusaegsest kultuuri- ja hariduselust on raamatus ülevaate andnud Lauri Vahtre.

² Elango, Õie. Hariduspoliitika ja õpetajaskond kodanlikus Eestis 1919–1940. Tallinn: Eesti Raamat, 1972.

³ Elango, Õie; Ruusmann, Ants; Siilivask, Karl. Eesti maast ja rahvast: maailmasõjast maailmasõjani. Tallinn: Olion, 1998.

⁴ Karjahärm, Toomas; Sirk, Väino. Vaim ja võim: Eesti haritlaskond 1917–1940. Tallinn: Argo, 2001.

⁵ Raud, Märt. Eesti kool aegade voolus: koolinõuniku mälestusi. 1.–2. kd. Stockholm: EMP, 1965.

⁶ Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Peatoim. Sulev Vahtre. Tartu: Ilmamaa, 2005.

Eesti hariduse tähtsamatest sündmustest on põhjaliku kronoloogilise andmestiku koostanud haridusajaloolane, pedagoogikateadlane ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia emeriitprofessor Heino Rannap. Andmestik on kättesaadav Haridusministeeriumi veebilehel.⁷

Töös on oluliste allikadena kasutatud uurimise all oleval perioodil ajakirjanduses avaldatud artikleid, keskendudes Õpetajate Lehele. Õpetajate Leht alustas ilmumist 26. septembril 1930. aastal "kutseteadliku õpetajaskonna häälekandjana". Lehte andsid välja rühm edumeelseid õpetajaid (vastutav toimetaja Aleksei Janson, tegev toimetaja ja väljaandja Julius Elango) oma riisikol ning aja jooksul kujunes see Eesti Õpetajate Liidu mitteametlikuks häälekandjaks. Ajaleht ilmus üks kord nädalas, numbri maht oli ebastabiilne, 4–8 lk. Ajaleht seadis oma eesmärgiks informeerida õpetajaskonda ja üldsust koolipoliitikas ja kooli ning õpetajaskonna elus toimuvast ning olla kasulik hariduselu ja -poliitika küsimuste lahendamisel. Õpetajate Lehel oli algusest peale üsna kriitiline hoiak ametliku hariduspoliitika suhtes. Kaastööd tegid lehele tolle aja progressiivsed haridustegelased. Aleksei Jansoni kõrval oli üks viljakamaid autoreid Johannes Käis. Ta kaitses demokraatlikku ühtluskooli, ründas Nikolai Kanni tagurlikku koolireformi, võitles kooli bürokratiseerimise vastu, propageeris õppe- ja kasvatustöö uusi meetodeid jm.⁸

Ülevaadet hariduselus toimuvast pakkus ka ajakiri Kasvatus, mis oli Eesti Õpetajate Liidu ametlikuks häälekandjaks. See ilmus alates 1919. aastast ning tutvustas uudseid pedagoogikavaateid ning andis teavet haridusasutuste ja õpetajate organisatsioonide kohta. Kuni aastani 1935. toetas ajakirja väljaandmist Haridusministeerium.

Töös on kasutatud ka ajakirjas Eesti Kool avaldatud artikleid. Ajakirja andis välja Haridusministeerium alates 1935. aastast ning selle eesmärk oli valgustada kasvatus- ja õppetöö küsimusi. Eesti Kool pidi selgitama lugejaile Vabariigi Valitsuse ning Haridusministeeriumi samme hariduse alal ja avaldas haridustegelaste kaastöid nende päevamuredest, tähelepanekuist ja arvamustest.

Lisaks on töös kasutatud artikleid, mis ilmusid uuritaval ajaperioodil populaarsemates päevalehtedes nagu Postimees ja Päevaleht jt.

Arhiivallikatest on kasutatud Eesti Rahvusrhiivi Riigikantselei fondis (ERA.31) olevaid seadusi ja määrusi, mis puudutasid 1934. ja 1937. aasta haridusreforme. Palju olulist infot

⁷ Rannap, Heino. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia. Eesti Haridusministeerium 2002. Täiendatud 2012. https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_kooli_ja_pedagoogika_kronoloogia.pdf (Viimati kasutatud 26.05.2018)

⁸ Ekstra, Viivi. 75 aastat õpetajate lehte. – Haridus 2005, nr 9, lk 4-6.

omariikluse aja hariduselu pakub ka Haridusministeeriumi fond (ERA.1108), mis hõlmab ministeeriumi tegevust aastatel 1918–1940. Käesolevas töös on Haridusministeeriumi fondi materjalidest kasutatud koolide ja koolivalitsuste kirjavahetust, ettepanekuid ja seisukohti seoses erinevate seaduste ja määrustega, õpetajate päevadega, koolivõrgu- ja õppekavadega. Samuti on kasutatud õpetajate päevade ja kongresside protokolle.

Enamus töös käsitletud seadustest ja määrustest on avaldatud ka Riigi Teatajas, mis võimaldas antud seaduste sisuga põhjalikult tutvuda. Töös käsitletavate seaduste osas oli suureks abiks ka Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav hariduskorralduslike aktide andmebaas (1918-1940)⁹.

Töö jaotub kolme peatükki. Esimene peatükk annab üldise ülevaate Eesti haridussüsteemist peale iseseisvumist kuni 1934. aasta reformini. Järgnevad peatükid käsitlevad konkreetsemalt 1934. ja 1937 aastal läbi viidud reforme.

Teine peatükk annab ülevaate, miks oli haridussüsteemi muutmine 1930. aastate alguses Eestis vajalik, mis oli 1934. aasta reformi sisu ja eesmärk ning kuidas see ellu viidi. Peatükk vaatleb, kuidas suhtus reformi avalikkus ning mis oli põhiline kriitika reformi suhtes. Lõpetuseks annab peatükk ülevaade reformijärgsest koolielust ning kirjeldab 1934. aasta reformi tagajärgi.

Kolmas peatükk keskendub haridusreformi revideerimisele 1937. aastal ning kirjeldab, kuidas haridussüsteemi parandati. Lisaks annab peatükk ülevaate, kuidas reformiti kutseharidust, kuidas muutus 1930. aastate keskel haridusideoloogia ning mis meetmeid võeti peale 1934. aastat vastu õpetajaskonna tegevuse osas.

⁹ Hariduskorralduslikud aktid Eesti Vabariigis (kuni aastani 1940). <https://www.hm.ee/Haridusseadused-1918-1940/>

1. Eesti Vabariigi hariduselu 1920-1934

Peale iseseisvumist tuli Eestil kiiresti alustada koolihariduse ümberkorraldamisega, et kõrvaldada kaks suurimat Venemaalt päritud hariduskorralduse probleemi. Esiteks oli õppekorraldus olnud venekeelne (eestikeelne õpe oli lubatud vaid erakoolides). Teiseks oli veneaegne haridussüsteem seisuslik, milles talupojaseisuses noortel oli raskendatud gümnaasiumi- ning kõrghariduse saamine. Nüüd sooviti koolisüsteemi ühtlustada ning luua rahvuslik ühtluskool, kus igal lapsel oleks võimalik peale ühe kooliastme lõpetamist jätkata õppimist järgmise astme koolis.¹⁰

Tulevase Eesti Vabariigi haridussüsteemi suunas tehti esimesed sammud juba 1917. aastal. 7.-9. aprillil toimus Tartus esimene rahvahariduse kongress, mille kutsusid kokku Eesti Noorsoo Kasvatuse Selts (ENKS) ja seltsi egiidi all töötanud esimese eestikeelse tütarlaste keskkooli direktor Peeter Põld (tulevane Eesti Vabariigi esimene haridusminister). Kongressil arutati emakeelse õpetuse maksuma panemise üle kõikides algkoolides ja kus võimalik, ka keskkoolides. Kongressil peetud kõnes rõhutas Peeter Põld hariduskorralduse tähtsamate eesmärkidena kooli seadmist rahvuslikule alusele, hariduse demokratiseerimist ja kõikidele kättesaadavaks tegemist. 20.-23. juunil samal aastal toimus Tartus teine rahvahariduse kongress, kus töötati välja koolikorralduse põhihooned. Kongressil selgitas ühtluskooli põhimõtet haridustegelane ja koolijuht Ernst Martinson (Enn Murdmaa). 1917. aasta 27. mail loodi Eesti Noorsookasvatuse Seltsi ja Eesti Rahvahariduse Seltsi eestvõttel Eesti Kooliõpetajate Keskliit (aprillist 1919 Eesti Õpetajate Liit), mille esimeseks esimeheks valiti Peeter Põld.¹¹

Ettevalmistusi hariduselu ümberkorralduseks võttis 1917. aastal ette ka Maanõukogu. 20. ja 21. juulil valis Maanõukogu Eestimaa Maavalitsuse, mille haridusosakonna juhatajaks sai Peeter Põld. Kuigi haridusosakonna tegevust piirasid veel Vene Ajutise Valitsuse määrused, muutis ta siiski kohaliku haridusalase algatuse tõhusamaks. Põld töötas välja Eestimaa Koolivalitsuse ajutise korralduse, mille põhihooned kehtisid veel Eesti Vabariigiski. Maavalitsuse ja Eesti Kooliõpetajate Keskliidu poolt esitati Ajutisele Valitsusele korduvalt märgukirju, milles nõuti koolides emakeelse õpetuse maksuma panekut.¹²

¹⁰ Eesti ajalugu VI, lk 118.

¹¹ Eisen, Ferdinand. Kooliuuenduse liikumisest Eestis 1918-1940. Tallinn: Haridustöötajate Koolituskeskus, 1995, lk 11-12; Rannap. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia, lk 84.

¹² Sirk, Väino. Haridus ja õpetajaskond Eestis omariikluse loomise aastatel (1917-1920. aastate algus). - Acta Historica Tallinnensia 1999, nr 3, lk 134; Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 17.

1917. aasta 2. augustil palus Maanõukogu Venemaa Ajutise valitsuse haridusministrit välja kuulutada määrus, millega igal kodanikul oli õigus saada haridust emakeeles. Vastava loa andis Venemaa haridusminister 13. septembril. 1917. aasta augustis võttis Maanõukogu vastu ajutise kooliseaduse, mis sätestas ühtluskooli põhimõtted. See sai hiljem täiendatult Eesti koolisüsteemi aluseks.¹³

Hariduselu arendamises olid aktiivsed ka õpetajate ühendused. 11. novembril 1918. aastal võttis Tallinna Õpetajate Selts erakorralisel koosolekul vastu otsuse kõrvaldada koolidest okupatsiooniaegsed õppeprogrammid ja sisse viia Eesti Õpetajate Keskliidu poolt heaks kiidetud kooliuuenduslikud kavad.¹⁴

Üldised põhimõtted koolisüsteemi kohta avaldas Ajutine Valitsus 1918. aasta 27. novembri deklaratsioonis. Selles kirjutati: „Rahvahariduse alal on Ajutine Valitsus sunnitud kõige päält venestamise ja saksastamise katseid lõpetama. Koolid tulevad rahvuslikule alusele seada, rahvusliste segakoolide lõpetamine viiakse kiiremalt läbi. Rahvakooli aluste laiendamise eeltööd võetakse kohe käsile, sel sihil, et üleüldist sunduslikku ja tasuta rahvakooli pikema õppeaja ja laiema kavaga teostada. Kõikide koolide valitsemine koondatakse ühe ministeeriumi võimkonda.“¹⁵

2. detsembril 1918 tunnistati Ajutise Valitsuse määrusega ametlikuks õppekeeleks õpilase emakeel ja kohustati seda kasutusele võtma kõigis Eesti Vabariigi koolides. Rahvusvähemustele tuli luua oma kool või paralleelklassid, kui selleks oli piisav arv õpilasi.¹⁶

Hariduselu juhtimine ning valitsemine korraldati läbi Haridusministeeriumi, millele allusid maakonna, valla ja linna koolivalitsused. Haridusministeeriumi juurde loodi nõuandvate asutustena ka haridusnõukogu ja hariduskogu. Maakonna koolivalitsuse ülesandeks oli rahvahariduse korraldamine maakonna piires, koolivõrgu väljaarendamine, koolide eelarvete kinnitamine, õpetajate ametisse kinnitamine ning aruannete esitamine Haridusministeeriumile. Valla koolivalitsuste kohustusteks oli esitada ettepanekuid koolide asutamiseks, koolidele inventari ning õppevahendite muretsemise, õpetajatele palga maksmine, koduõpetuse ja lasteaedade töö korraldamine ning jälgimine, et kõik lapsed täidaksid koolikohustust. Linnavalitsustel olid hariduselu korraldamisel samasugused ülesanded nagu vallavalitsustel.¹⁷

¹³ Rannap. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia, lk 84; Eesti ajalugu VI, lk 118.

¹⁴ Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 9-10.

¹⁵ RA, ERA.1278.1.217, l. 7.

¹⁶ Elango, Ruusmann, Siilivask. Eesti maast ja rahvast, lk 423.

¹⁷ Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 10.

1919. aasta 19. septembril hakkas Asutava Kogu määrusega kehtima koolikohustus 9.–14. eluaastani nelja õppeaasta ulatuses senise kolme aasta asemel. Kehtestati ajutised õppekavad, mille koostamisel osalesid nii alg- kui keskkoolide õpetajad, aga ka ülikooli õppejõud. Õppekavadest kaotati kõik, mis oli vastuolus Eesti Vabariigi demokraatliku ühiskonna põhimõtetega. Põhirõhk seati eesti keele, rahvaloomingu, kirjanduse, eesti ajaloo ja maateaduse ning kodanikuõpetuse õppimisele. Kooli esmane eesmärk oli laste kehaline ja vaimne arendamine, püsivate teadmiste ning oskuste andmine ja tervete, töökate, kohusetruude ja elurõõmsate kodanike kasvatamine.¹⁸

1920. aasta 7. mail võttis Asutav Kogu vastu „Avalikkude algkoolide seaduse“, mille järgi pidi ühtluskooli esimene aste olema kuueklassiline kohustuslik emakeelne, tasuta ja ilmalik algkool, kusjuures koolikohustus pidi kestma kas 7.–16. eluaastani või algkooli lõpetamiseni. Algkoolile järgnes 5-klassiline vabatahtlik ja tasuline keskkool, kuhu sai astuda ilma eksamita. Eksami pidi sooritama vaid juhul kui keskastmes ei olnud kõigile soovijatele piisvalt kohti. Algkoolide juurde tuli avada ka 2-aastase kursusega täienduskool, mis oli kohustuslik neile, kes algkooli järel ei astunud kesk- või kutsekooli.¹⁹

Algkoolide kooliaasta algas 1. augustil ning kestis kuni järgmise aasta 31. juulini. Õppetöö nii maal kui linnas pidi kestma kuni 35 nädalat aastas. Õpetati kodulugu, emakeelt, laulmist, võimlemist, käsitööd, joonistamist ja joonestamist, aritmeetikat ja algebrat, geomeetriat, loodustugu ühes tervishoiuga, maateadust, ajalugu, kodanikuteadust ning kahte võõrkeelt. Muukeelsetes koolides oli ühe võõrkeelena kohustuslik eesti keele õpe. Koolikohustuse mittetäitmisel võidi lapsevanematele või hooldajatele määrata 1–20 marga suurune rahatrahv iga puudunud päeva kohta.²⁰

Seaduse ellu rakendamiseks anti 17.septembril 1920. aastal välja „Määrus avalike algkoolide seaduse elluviimise kohta.“ Kuna koolimajade kehva seisukorra ja kvalifitseeritud õpetajate puuduse tõttu ei olnud võimalik 6-klassilist koolikohustust kohe sisse viia, siis pidid määruse järgi muudatused teostuma järk järgult. Koolikohustuslike laste vanuse piir tõsteti seitsmelt üheksa aastani ning ülemist piiri vähendati viieteistkümnele eluaastale. Ajutiselt jäi püsima 1919. aasta 19. septembril Asutavas Kogus vastu võetud 4-klassiline koolikohustus. 5. ja 6. klassid ei olnud sel perioodil algkoolide juures kohustuslikud, vaid vabatahtlikud. Ka õppetöö

¹⁸ Andresen. Eesti kooli ajalugu, lk 168.

¹⁹ Elango, Ruusmann, Siilivask. Eesti maast ja rahvast, lk 423; Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 18.

²⁰ Avalikkude algkoolide seadus, 7.05.1920. – Riigi Teataja 1920, nr 75-76, lk 593-595.

kestus pidi kehtestuma järk-järgult, alates 1920/21. õppeaastal 30. nädalaga. Avalikkude algkoolide seaduse täiel ulatusel elluviimise viimaseks tähtajaks seati 1. jaanuar 1930.²¹

Kuigi koolikorraldust viidi ellu ühise algkoolide seaduse järgi, arvestati seaduse rakendamisel üsna palju kohalike tingimustega. Õppekorraldus linna- ja maakoolides oli seetõttu erinev. Linnades töötas üks õpetaja ühe õppeaasta klassiga, maakoolides aga korraldati õppetööd liitklassides ehk korraga tuli õpetada mitut klassikomplekti. Selle põhjuseks oli nii ruumipuudus kui ka õpilaste vähene arv, mis ei õigustanud eraldi klassiruumide rakendamist. Linnas algas õppetöö kell 8 hommikul, maal talvekuudel kell 9.²²

7. detsembril 1922. aastal võttis Riigikogu vastu „Avalikkude keskkoolide seaduse“. Selle järgi moodustas keskkool, mille üldiseks nimetuseks sai gümnaasium, ühtluskooli teise astme. Selle ülesandeks oli haritud kodanike kasvatamine ning õpilaste ettevalmistamine kõrgematesse õppeasutustesse astumiseks. Keskkool oli emakeelne ja tasuline. Keskkooli kursus pidi kestma vähemalt 5 õppeaastat, aga mitte rohkem kui 6. Õppetöö kestuseks määrati 38 nädalat aastas. Keskkooli kursus jaotus kaheks astmeks: alamaste (1.-2. klass) ühise õppekavaga ning ülemaste (3.-5. klass) erineva õppekavaga. Keskkooli ülemaste võis õppeainete laadi ja ulatuse järgi olla korraldatud humanitaar-, reaal-, majandus-, tehnika- jt. eriaineliste harudena. Harusid võis olla üks või mitu. Keskkooli 1. klassi võeti algkooli 6. klassi lõpetajaid ilma eksamita. Kui soovijaid oli rohkem kui vabu kohti koolis, siis võeti õpilasi vastu sisseastumiseksamite alusel. Keskkooli lõputunnistus andis õiguse astuda ilma eksamita kõrgemasse kooli.²³

Vabariigi algusaastatel puudus Eestis kindel kutsehariduse süsteem ning seda tuli hakata üles ehitama. Avalike algkoolide seadus oli ette näinud täienduskoolide asutamist algkoolide juurde. Täienduskoolid võisid keskenduda ühele kutsealale nagu näiteks põllundus, loomakasvatus, aiandus, mesindus, raamatupidamine, õmblemine jne või ka mitmele. 1924. aastaks oli aga kutselisi täienduskooli asutatud ainult 13. Kutsehariduslike koolide võrk arenes hoogsamalt 1920. aastate keskel, mil hakati rääkima haritlaste ületootmisest ning rõhutati senisest rohkem kutseõppe vajadust. Uute kutsekoolide asutamiseks kehtestati 1925. aastal tööstus- ja majanduskoolide seadused. Tööstuskoolid pidid ette valmistama õppinud töölisi, kes vastaksid meistrikutse nõuetele ja tehnilisi abilisi, mehaanikuid, masiniste jt. Majanduskoolid pidid valmistama ette õpilasi tööks riigi- ja omavalitsuse asutustes, kontorites ja pankades.

²¹ Vabariigi Valitsuse määrus avalikkude algkoolide seaduse elluviimise kohta, 17.09.1920. – Riigi Teataja 1920, nr 153/154, lk 1217-1219.

²² Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 57.

²³ Avalikkude keskkoolide seadus, 7.12.1922. – Riigi Teataja 1922, nr 155/156, lk 749-756.

Kutsekoolide populaarsust tõstsid tasuta õpe või madal õppemaks. Kutsekoolist ei olnud aga võimalik edasi minna õppima keskkooli vastavasse klassi või kõrgkooli, mistõttu jäid nad väljapoole ühtluskooli süsteemist. Üldiselt kasvas kutseõppeasutuste ja nende õpilaste arv 1920. aastate jooksul stabiilselt. Kui 1922/23. õppeaasta alguses oli Eestis 31 kutsekooli 1521 õpilasega, siis 1933/34. õppeaasta alguseks töötas 89 kutsekooli 6714 õpilasega. Täienduskooli töötas selleks ajaks juba 56.²⁴

1925. aastal võeti vastu „Vähemusrahvuste kulturomavalitsuse seadus“. Selle alusel tunnistati rahvusvähemusteks saksa, vene, rootsi ja juudi rahvus ning rahvusgrupid, kelle arv ei olnud alla 3000. Neil oli õigus valida oma esindus – kultuurnõukogu ja kultuurivalitsus. Omavalitsuse loomine oli vabatahtlik ning sõltus rahvusvähemuse tahtest. Seda õigust kasutasid baltisakslased ja juudid. Kulturomavalitsuste üks oluline ülesanne oli emakeelse koolivõrgu loomine ja väljaarendamine. Õppe- ja tunniplaanide koostamisel said vähemusrahvused tegutseda oma äranägemise järgi, kuigi õppeaja tunniplaanid pidi kinnitama haridusministeerium. Eestis elanud vähemuste, kes kulturomavalitsuse loomiseni ei jõudnud (vene, rootsi ja läti), koolide haldamine kuulus kohalike omavalitsuste pädevusse samadel alustel eesti koolidega.²⁵

Üleminek uuele Eesti hariduskorraldusele tõstatas kvalifitseeritud õpetajate puudujäägi küsimuse. Tsaariajal olid paljud kutsega rahvakooliõpetajad läbinud vaid alghariduse ning pedagoogikaklassi või kursuse. Uus rahvuslik kool nõudis aga õpetajatelt täiendavaid teadmisi ning isiksuseomadusi, mis olid vajalikud uue põlvkonna kasvatamisel. Seetõttu algas õpetajate kiirkorras ettevalmistamine uute ainete õpetamiseks. Algkooli õpetaja pidi tundma eesti kirjakeelt, rahvaloomingut, eesti kirjandust ja ajalugu ning kodanikuõpetust. 8. mail 1919. aastal saatis Haridusministeerium välja korralduse rahvakooli õpetajate ettevalmistamise ja edasiharimise suvekursuste kohta. Tartus, Tallinnas ja Rakveres avati õpetajate seminari lisakursused. Järgnevatel aastatel avati lisaks seminarid ka Haapsalus ja Võrus.²⁶

1923. aastal lisati peale rahvahääletuse tulemuste selgumist Vabariigi Valitsuse täiendava määrusega algkooli õppeplaani usuõpetus vabatahtliku ainenä. Sama määrusega kehtestati alates 1924. aastast koolikohustus 8-aastastele lastele. Lisaks lubati nendes koolides, kus sobiva

²⁴ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 64-66; lk 127-130; lk 254, Tabel 2.

²⁵ Eesti ajalugu VI, lk 75; Müüripeal, Evelin. Vähemusrahvuste emakeelne haridus. - Haridus 2006, nr 3-4, lk 18-19.

²⁶ Karjahärm, Sirk. Vaim ja võim, lk 68; Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 24-26.

ettevalmistusega õpetaja puudus, tunniplaanist ära jätta kohustuslik teine võõrkeel.²⁷ Kümneni jooksul tegi õppekava läbi veel mitmeid muudatusi. Varasema kahe kohustusliku võõrkeele asemele jäi 1926. aastast vaid üks. Alates 1928. aastal vastu võetud uuest algkoolide õppekavast õpetati võõrkeelt ainult 5. ja 6. klassis ning vanemate soovil võis lapse sellest vabastada. Õpetatava võõrkeele valik sõltus olemasolevast õpetajast ning sellest, mis võõrkeelt õpetati lähimas keskkoolis.²⁸

Eesti Vabariigi alguses oli õppetöös sobilikke koolimaju vähe. Seoses koolikohustuse laienemisega suurenes vajadus uute klassiruumide järele. Olukorra üheks lahenduseks paigutati koolid suurematesse talumajadesse või ehitati olemasolevatesse klassitubadesse vahesein. Vanade koolimajade ümberpaigutamine või uute ehitamine oli aga kulukas protsess. Olukorda leevendas natuke 1919. aasta maareform. Maal anti koolidele õppetöö korraldamiseks 218 endist mõisate härrastemaja. Koolimajade ehitamiseks loodi Riigikassa peavalitsuse juurde Koolimajade Ehitusfond, mille alusel said omavalitsused koolide ehitusprojektide läbi viimiseks soodsatel tingimustel laenu. Alustati koolivõrgu ümberkorraldamisega.²⁹

1930. aastaks jõudis Eestisse ülemaailmse majanduskriisi mõju, mis pingestas kõiki eluvaldkondi Eestis, sh ka hariduselu. Toiduainete hinnad maailmaturul langesid kiiresti, mis mõjutas toodangu eksporti. Riigi maksebalanss muutus negatiivseks ja tekkisid raskused riigieelarve täitumisega. Raskeks löögiks oli Inglise naelsterlingi devalveerimine 1931. aasta novembris. Kriisi tagajärjel tõusis plahvatuslikult töötute arv. Olukorda püüti lahendada range kokkuhoiupoliitika abil. Hakati piirama riigi kulusi, sealjuures ka kulusi haridusele. Mitmel aastal kärbiti õpetajate palku: 1932. vähendati palku 2-20%, järgneval aastal kärbiti töötasu veelgi, mis tekitas õpetajate hulgas pahameelt. 1932. aasta aprillis kehtestati „Tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistusvahetuste korraldamise seadus“, mille kohaselt oli valitsusel õigus vallandada riigi- või omavalitsusteenistusest isikuid, kelle abikaasa sai samuti palka riigilt või omavalitsuselt. Näiteks kui abikaasad töötasid koos ühes koolis, oli õigus üks neist vallandada. Selle seaduse alusel vallandati ligi 500 ametnikku, kellest valdav enamik (ligi 350) olid õpetajad.³⁰

²⁷ Täiendav määrus avalikkude algkoolide seaduse elluviimise kohta, 12.06.1923. – Riigi Teataja 1923, nr 83, lk 617.

²⁸ Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 55.

²⁹ Samas, lk 130-134.

³⁰ Eesti ajalugu VI, lk 81-82; Rannap. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia, lk 108-109; Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 147-148; Vallandati abielulisi. - Kasvatus 1932, nr 6, lk 287.

1930. aastate alguseks kehtestasid omavalitsused järk-järgult 5- ja 6-klassilise koolikohustuse. 1931. aasta 2. juunil hakkas kehtima uus avalike algkoolide seadus, mis seadis koolikohustuse 6. klassi lõpetamiseni või 8.–16. eluaastani. Õppetöö algkoolides kestis 1. septembrist 31. maini. Maakoolides võis seoses sügiseste ja kevadiste põllutöödega õppetöö alata ka pärast 1. septembrit ja lõppeda enne 31. maid, kuid õppetöö pidi kokku kestma vähemalt 180 päeva aastas. Kehtima jäi rahatrahv vanematele või hooldajatele, kes olid süüdi lapse korratus kooliskäimises, trahvi summaks määrati 5–40 senti iga puudunud päeva eest. Õpilased, kes said 16-aastaseks kooliaasta esimesel poolel, vabanesid koolikohustusest eelmise õppeaasta lõpul, samas kui õpilased, kes said 16-aastaseks kooliaasta teisel poolel, pidid käima koolis õppeaasta lõpuni.³¹ Varem pidid õpilased, kes said 16-aastaseks õppeaasta keskel, käima koolis selle õppeaasta lõpuni hoolimata sellest, millal täpselt vanus täis sai.

1934. aastal teostasid Konstantin Päts ja Johan Laidoner riigipöörde, millega algas autoritaarne valitsemise ajastu Eestis. Riigikogu enam kokku ei kutsutud, keelati poliitiliste parteide ja organisatsioonide tegevus ning hakati ellu viima laiu reformide programme.³²

³¹ Avalikkude algkoolide seadus, 9.06.1931. – Riigi Teataja 1931, nr 46, lk 613-616.

³² Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 71.

2. 1934. aasta haridusreform

2.1 Vajadus senise süsteemi muutmise järele

Haridussüsteemi ümberkorraldamise üle hakati arutama juba 1920. aastate keskel. 1925. aastal peetud 7. õpetajate kongressi avakõnes mainis Eesti Õpetajate Liidu esimees Ernst Martinson (Enn Murdmaa) hariduselu oluliste probleemidena kesk- ja kutsehariduse küsimusi - üldharidusliku keskkooli tähtsuse ülehindamine ja kutsehariduse alahindamine, keskkooliõpilaste üleproduktatsioon, puudulikult ettevalmistatud õppejõud kesk- ja kutsekoolides, kesk- ja kutsekoolide õppekavade puudulikkus jne.³³

Haridussüsteemi kritiseeris ka haridustegelane ja koolidirektor Nikolai Kann, tuues Päevalehe veergudel välja mitu olulist murekohta: keskkoolide suur arv maakohtades, kus ei olnud selleks piisavalt pädevaid õpetajaid, õppekavad ei valmistanud õpilasi piisavalt ette ülikooliks ega õpetanud ka oskustöölisi. Keskkoolides oli liiga palju eriharusid, mis tõstsid riigi kulutusi haridusele. Lisaks leidis ta, et keskkooli aeg peaks olema senisest pikem. Keskkoolides õppivate noorte arv oli N. Kanni sõnul rahva üldarvuga võrreldes liiga suur ning ta kutsus üles hariduspoliitikat radikaalselt muutma.³⁴

1929. aastal avaldas N. Kann Päevalehes artikli, milles tõi oma argumentide toetuseks välja Tartu ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna komisjoni memorandumi keskkooli lõpetajate asjus. Memorandumi põhjal oli ülikooli astuvate õpilaste ettevalmistus nõrk, neil puudus vajalik distsipliin ja töösus, samuti jättis soovida õpilaste võõrkeelte oskus. Puuduliku ettevalmistuse põhjusteks loeti igasuguse selektsiooni puudumist keskkooli astumisel ning lõpetamisel, algkoolide ebaühtlast tasapinda, millest tulenevalt oli juba keskkooli astujate tase ebaühtlane, keskkoolide õppekavade ebamäära st sisu ning liiga suurt eriharude arvu keskkoolides. Lahenduseks pidas komisjon eksamite sisse seadmist keskkooli astumisest kuni lõpetamiseni. Viieklassiline keskkool soovitati alles jätta vaid neile, kes ei soovi jätkata õpinguid ülikoolis. Ülikooli astujatele soovitati luua kuues keskkooli lisaklass, kuhu võetaks 5. klassi lõpetajaid eksamite põhjal. Üliõpilaste vastuvõtu piiravuks pakkus komisjon 500 uut üliõpilast aastas.³⁵

Keskkooli aja pikenemisega oli nõus ka Peeter Põld. 1929. aastal kritiseeris ta ajalehes Postimees mitmeid keskkoolisüsteemi puuduseid nagu näiteks õpilaste valikuta vastuvõtmine, koormatud õppekavad ning lühike õppeaeg. Valikulise lisaklassi loomisega, mida oli

³³ Eesti õpetajate VII üldkongress 18., 19. ja 20. juunil 1925 a. Tallinnas. Tallinn: Eesti Õpetajate Liit 1926, lk 3.

³⁴ Kann, Nikolai. Meie keskkoolide võrk ning soovitatavad muudatused selles. – Päevaleht, nr 328, 28.11.1925.

³⁵ Kann, Nikolai. Meie viieaastane keskkool arvamustules. – Päevaleht, nr 32, 02.02.1929.

soovitanud Tartu matemaatika-loodusteaduskonna komisjon, ei olnud ta nõus, kuna see oleks lahendanud olukorra vaid ülikooli seisukohast. Samas rõhutas ta, et ühe õppeaasta lisamine oli siiski vajalik. See oleks leevendanud nii õpilaste kui õpetajate koormust ning andnud võimaluse ainetesse põhjalikumalt süveneda. Üks olulisemaid küsimusi, mis vajas lahendust, oli tema sõnul igasugune keskkooliõpilaste valiku (ehk eksamite) puudumine. Artikli lõpus hoiatas Põld haritlaste ületootmise eest, mil saavutatud diplom enam midagi ei tähendanud.³⁶

3.-5. aprillil 1929 toimus Tallinnas gümnaasiumiõpetajate I kongress, kus arutati haridusala probleemide üle. Taaskord rõhutati keskkooliõpilaste valiku vajadust, kuigi nõustuti, et selle rakendamine oli keeruline. Kongressi teisel päeval tutvustas N. Kann oma nägemust koolisüsteemist: algastmeks pidi jääma 4-aastane algkool, peale mida õpiks osa lapsi edasi 2-aastases ülemalgkoolis, osa aga astuks 4-klassilisse keskkooli, millest pääseb eksamitega edasi 4-klassilisse gümnaasiumisse või reaalkooli, mis oleks ettevalmistuseks ülikoolile. Gümnaasiumide ja reaalkoolide arv ei tohtinud ületada 30, et piirata õpilaste arvu ja vältida ülikooliharidusega noorte ületootmist. Ettepaneku vastu astusid mitmed ühtluskooli kaitsjad, kes hoiatasid ühtluskooli hävitamise eest: Haridus- ja sotsiaalministeeriumi peasekretär Aleksander Kurvits, kauaaegne haridusministri abi ning aktiivne kooliuuendusliikumise toetaja Friedrich Volrad Mikkelsaar, Võru Õpetajate Seminari direktor ja kooliuuendusliikumise juht Johannes Käis, haridusnõunik ning kutsehariduse eestvedaja Johannes Kiivet jt. Eesti ühtluskool ei olnud nende sõnul veel välja arenenud ja seda kohe lõhkuda oleks olnud ennatlik. F. V. Mikkelsaar eitas hariduse üleproduktsooni, öeldes, et see on nonsenss ning et haridust ei ole võimalik üle produtseerida. Ka H. Treffneri gümnaasiumi inglise keele õpetaja Johannes Schwalbe (Silvet) ei olnud nõus haritlaste ületootmisega, väites: „Keskkooli üldharidus oleks soovitatav võimalikult kõigile, kel selleks võimeid ja püsivust. Asjatu on karta haritlaste üleproduktsooni. Ei ole paha, kui isegi lihtsaima töö tegijad oleksid keskkooli haridusega.“³⁷

Kongressil esitas oma nägemuse koolisüsteemist ka Tartu koolinõunik ning koolidirektor Juhan Lang. Selle järgi tuli hariduse ümberkorraldamisel lähtuda kohustuslikust 6-klassilisest algkoolist, millele järgneb 3-klassiline reaalkool või 6-klassiline gümnaasium. See ettepanek leidis laiemat heakskiitu kui N. Kanni idee, kuna jättis puutumata algkooli. Kongressi lõpuresolutsioonides öeldi, et keskkooli korraldamisel tuleks lähtuda kohustuslikust kuueklassilisest algkoolist ning et ülikooli viiv keskkool peab olema 6-aastase kestvusega.³⁸

³⁶ Põld, Peeter. Teed ja abinõud meie keskkooli uuendamiseks. – Postimees, nr 87, 30.03.1929.

³⁷ Gümnaasiumiõpetajate I kongress. Tallinnas, 3.-5. aprillil 1929. a. – Kasvatus 1929, nr 5, lk 219-240

³⁸ Samas.

1930. aastate alguses hakkasid osaliselt ülemaailmse majanduskriisi mõjul järjest enam ilmnenema senise hariduskorralduse nõrkused. Peale algkooli lõpetamist jätkas keskkoolis õpinguid üsna suur osa õpilastest (1933. aastal 25,7%), kuid samas ei andnud keskkool piisavalt ettevalmistust ülikooli läbimiseks. Tulemuseks oli palju keskhariduse või poolelijäänud ülikooliharidusega noori, kes ei leidnud oma haridusele sobivat tööd.³⁹ Majanduskriis mõjutas ka koolide rahastamist, kuna riigieelarve kuivas kriisiaastail kiiresti kokku ja seetõttu püüti leida kokkuhoiumeetmeid.

1933. aastal kirjutas Tartu Ülikooli õppejõud Juhan Tork Postimehes, et keskkooliõpilaste ning üliõpilaste suhtelise arvuga ületas Eesti peaaegu kõiki Lääne-Euroopa riike. Ta küsis, kuhu aga paigutada kõik need haritlased? Kõrgema haridusega inimene ei pidanud ju töötama söögimaja köögis.⁴⁰ See peegeldas levinud seisukohta, et haridussüsteem sellisel kujul tekitas kesk- ja kõrgharidusega noorte ületootmise, kellel oli raske majanduskriisi niigi keerulistes oludes leida sobivat töökohta.

Oli ka haridustegelasi, kes olid haridussüsteemi reformimise vastu. Näiteks kirjutas tunnustatud pedagoog ning Tallinna linna kesk- ja kutsekoolide nõunik Julius Grüntal Õpetajate Lehes: „Näib, et meie keskkooli tahetakse tingimata reformeerida. Torkab silma imelik vastuoksus: ajal, kus kõik kõnelevad kultuuri iseseisvuse ja omapärase iseolemise vajadusest, pingutatakse jõudu, et lõhkuda välimuselt meie vastuvaidlematult omapärast keskkooli, mis elab alles teist aastakümnet. Keegi ei näe vaeva kaaluvalt argumenteerida reformi vajadust, Eesti keskkooli reform eo ipso on ülimaks püüdeks ja vahendiks vaigistada kellegi tumedat formuleerimata rahulolematust millegagi.“⁴¹

1933. aastaks oli enamus hariduse ala tegelasi üksmeelel, et muutused senises haridussüsteemis olid vajalikud. Päris ühel meelel aga ei oldud selle osas, kuidas täpselt haridust ümber korraldada. Suur osa pooldas 6-klassilise algkooli säilitamist, mille najale üles ehitada uus keskhariduse süsteem. Teist seisukohta esindasid need, kes soovisid kohustusliku algkooli aja lühendamist. Selle idee häälekaim kaitsja oli ilmselt N. Kann, kes oma kolmeastmelist koolisüsteemi oli juba varem tutvustanud nii ajakirjanduses kui ka hariduskongressidel. Peale N. Kanni olid aga näiteks ka Põllumeestekogude esindajad nõus kohustusliku alghariduse

³⁹ Eesti ajalugu VI, lk 118.

⁴⁰ Tork, Juhan. Küllalt sõnu! Keskkool ootab julget tegu. – Postimees, nr 92, 21.04.1933.

⁴¹ Grüntal, Julius. Keskkool 6-aastaseks. – Õpetajate Leht 5.01.1934.

alandamisega nelja klassini või 14. eluaastani. Vastava eelnõu esitasid nad 1933. aasta oktoobris Riigikogu hariduskomisjonile, kus see aga suurt poolehoidu ei leidnud.⁴²

Palju tähelepanu äratas Tartu Ülikooli kiri Haridusministeeriumile 1933. aasta märtsis. Kirjas korraldati veelkord, et keskkoolilõpetajate ettevalmistus ülikooli astumiseks polnud piisav. Soovitati algkoolist keskkooli üleminekul katsete sisse viimist ning eksameid keskkooli lõpetamisel ning ülikooli sisse astumisel. Peeti vajalikuks kahetüübilise keskhariduse kehtestamist – kolmeklassiline reaalkool, mis pidi rohkem keskenduma tegelikule elule ning kuueklassiline gümnaasium, mis pidi ette valmistama ülikooliks.⁴³ Sama lähenemisega oli varem juba välja tulnud ka J. Lang.

J. Langi kava saigi esialgu aluseks haridusministeeriumi koolisüsteemi ümberkorraldamise plaanis. 25. märtsil 1933. aastal esitas haridusminister Hugo Kukke valitsusele avalike keskkoolide seaduse muutmise eelnõu. Selle järgi pidid keskkoolid jagunema gümnaasiumideks ning reaalkoolideks. Reaalkool oleks kestnud vähemalt kolm õppeaastat ning gümnaasium viis aastat. Reaalkooli ja gümnaasiumi võisid astuda 6-klassilise algkooli lõpetajad vastavate katsetega. Gümnaasiumi lõputunnistus pidi andma õiguse astuda ilma eksamiteta ülikooli.⁴⁴

Kuigi ministeeriumi eelnõu säilitas ühtluskooli põhimõtte koolisüsteemi esimese astme - algkooli osas, likvideeris ta selle põhimõtte ülemises astmes – keskkooli osas, kuna vaid gümnaasiumi lõpetamine andis õiguse astuda ülikooli. 3-klassilise reaalkooli järel ei oleks saanud edasi kõrgemasse õppeasutusse astuda. Eelnõu seletuskirjas selgitati, et reaalkooli kursus olevat piisav neile, kes ei soovinud astuda ülikooli. Reaalkool pidi ette valmistama töötamiseks riigi ja omavalitsuse asutustes, eraettevõteteis ning koduses majapidamises.⁴⁵

Reformi plaan sellisel kujul tekitas mitmetes ringkondades vastuseisu. Näiteks avaldas Õpetajate Leht Keskkoolilõpetajate toimkonna seisukoha, et reformi põhjendused ei olnud piisavad. Soovitati reformi küsimust sügavamalt uurida suuremas komisjonis, enne kui kehtivat haridussüsteemi põhjalikult muuta.⁴⁶

1933. aastal oli riigil lahendada rida tähtsaid probleeme nagu krooni devalveerimine, põhiseaduse muutmine, poliitiliste erakondade omavaheline konkureerimine jne. Ühiskonnas

⁴² Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 116.

⁴³ RA, ERA.1108.4.8, l 164-165.

⁴⁴ RA, ERA.31.3.214, l. 2-3.

⁴⁵ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 124.

⁴⁶ Grüntal, Julius. Keskkooli reform keskkoolilõpet. toimkonnas. – Õpetajate Leht, nr 13, 31.03.1933.

prioriteetsemate küsimuste esile kerkimise, tekkinud vastuseisu, üksmeele puudumise ning valitsuskriisi tõttu jäi koolireform 1933. aastal teostamata.

2.2 Haridusreformi ellu viimine

1933. aasta oktoobris kinnitas Riigikogu ametisse Konstantin Pätsi valitsuse, milles oli haridus- ja sotsiaalministriks Tallinna poeglaste reaalgümnaasiumi direktor Nikolai Kann. Märt Raud kirjeldab oma mälestusteraamatus teda kui poliitiliselt aktiivset ning silmapaistvat kuju, kes asus koolielu reformima.⁴⁷

Kanni eesmärgiks oli juba ammu olnud haridussüsteemi ümberkujundamine. Oma ideid oli ta aastaid propageerinud nii ajakirjanduses kui ka mitmetel kongressidel, nii et avalikkusele oli tema plaan tuntud. Uue haridussüsteemiga oleks lahenenud tema arvates haritlaste ületootmise küsimus ning „rahva andekamaid poegi ja tütreid“ oleks paremini ette valmistatud reaalseks eluks või ülikooliks. Reform oleks tema hinnangul riigi kulusid vähendanud, kuna väheneksid algkoolide kulud.⁴⁸ Nüüd avanes N. Kannile võimalus oma nägemus Eesti haridussüsteemist ellu viia.

Haridusministeerium oli N. Kanni ministriks saamise ajal jõudnud kavani, mis pidi toetuma 6-aastasele algkoolile, millele pidi järgnema kaheastmeline keskkool. Mõlemad keskkooli astmed oleksid kestnud kolm aastat. Kaheastmeline keskkool pidi olema hea neile, kes gümnaasiumi ehk keskkooli kõrgemat astet ei lõpetanud (gümnaasiumi sisseastujatest ei lõpetanud umbes 40-50%) – neil oleks siiski olnud keskkooli alamastme haridus. Ülemaste pidi olema ettevalmistuseks ülikooli. Seda ideed pooldasid üldiselt nii õpetajad kui haritlaskond.⁴⁹

Peale N. Kanni haridusministriks saamist võttis Haridusministeerium uue kursi ning uueks reformiplaaniks sai Kanni 4-aastasele algkoolile toetuv keskkool ning gümnaasium. 26. aprillil 1934. aastal teatas Postimees, et ministeeriumil on kavatsus uus koolireform üllatusena maksma panna. Kirjutati, et haridusministeerium oli seni avalikkusele teada olnud reformikavad kõrvale jätanud ning välja töötanud uue kava, mis senisest tunduvalt lahku läks ning kava plaaniti juba järgneval nädalal riigivanema dekreediga kehtima panna. Astuti kiirustamise ning reformi

⁴⁷ Raud. Eesti kool aegade voolus. 1. kd, lk 216.

⁴⁸ Kann, Nikolai. Kas kahe või kolmeastmeline ühtluskool. – Päevaleht, nr 15/16, 16-17.01.1933.

⁴⁹ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 181-182.

ümbritseva saladuslikkuse vastu. Rõhutati, et selliseid pikaajalisi ning laiu kavasid ei tohiks teha ilma õpetajaskonnalt nõu küsimata.⁵⁰

Kavandatava reformi suhtes tekkis kiiresti vastuseis. 9. mail pöördus Eesti Õpetajate Liidu (EÕL) juhatus eesotsas juhatuse esimehe Ernst Martinsoniga (Enn Murdmaa) riigivanema poole märgukirjaga, milles kirjutati, et koolisüsteemi uuendamine ei tohiks sünnida ilma põhjalike kaalumisteta. Reform sellisel kujul oleks kujunenud suureks takistuseks andekaimatele maaõpilastele hariduse jätkamisel, kuna maa-alkkooli lõpetajaile muutuks keskkooli pääsemine raskeks. Alkkooli 4. klassi lõpetaja oli alles laps ja tema eemaldamine kodust mõjuks kasvatuslikult halvasti. Kardeti, et alkkool kujuneks kehvema kihi ning keskkool jõukama kihi kooliks, kuna jõukamate vanemate lapsed lahkuvad alkkoolist ning astuvad keskkooli, samas kui kehvemal järjel olevatel lastel samasugust võimalust ei ole. Kriitiliselt suhtuti ka väitesse, nagu suurendaks reform kokkuhoidu riigieelarves, kuna klasside vähenemist ei saanud oodata enne kui ei vähenenud õpilaste arv. Paluti kavandatava reformi teostamine edasi lükata.⁵¹

Hariduse ennatliku reformimise vastu seisis ka Eesti Õpetajate Liidu teadussekretär Johannes Käis. N. Kanni koolikava oli ta kritiseerinud juba 1933. aasta veebruaris Õpetajate Lehes, selgitades, et taolise kava teostamine maal kujuneks võimatuks, sest ei olnud selge, kuidas korraldada koolivõrk nii, et osa koole oleksid n.ö kõrgemad alkkoolid ning osa keskkoolid, nagu N. Kanni kava ette nägi. Kui keskkoolid oleks avatud ainult linnades, oleks see raske maarahvale. Selline koolisüsteem oleks lõhkunud ühtluskooli ideed. Ka tema ei olnud nõus, et süsteem toob kaasa suure kokkuhoiu, kuna tõuseks nõudlus täiendus- ja kutsekoolide järele, mis olid kulukad. Lisa-aasta gümnaasiumis toonuks uusi kulusid ka lastevanematele. Ta küsis, kas N. Kanni eesmärk oli rahva haridusliku taseme allakiskumine?⁵²

Reformi vastu astunud Eesti Õpetajate Liit koondas põhiliselt alkkoolide õpetajaid. Keskkoolide ja gümnaasiumide õpetajatel oli oma organisatsioon Eesti Keskkooliõpetajate Kogu (EKESKO), mis oli asutatud 1933. aastal.⁵³ Keskkooliõpetajad eesotsas EKESKO-ga asusid reformi toetama, kuna koostatud reformikava tundus neile kõige otstarbekam ning kasulik. 1934. aasta maikuu jooksul sai selgeks, et reform suure tõenäosusega saab teoks. Ajakirjanduses nenditi, et ümberkorraldustesse tuleb suhtuda külmavereliselt, püüdes ka

⁵⁰ Salapärase koolireformi. – Postimees, nr 112, 26.04.1934.

⁵¹ Eesti Õpetajate Liidu märgukiri Riigivanemale. – Õpetajate Leht, nr 19, 18.05.1934

⁵² Käis, Johannes. Koolisüsteemi ümberkorralduse kavatsustest! – Õpetajate Leht, nr.6. 10.02.1933

⁵³ Rannap. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia, lk 110.

halbades tingimustes kaitsta rahvahariduse huvisid. Reformi kritiseeriti kui lühinägelikku ning tagurlikku – vabariigi algusaasatel räägiti intelligentsi puudusest, nüüd aga alustati võitlust hariduse vastu.⁵⁴

Tekkinud vastupanu ning kriitika valguses pidi N. Kann oma reformikava kaitsma. Ta selgitas, et umbes 70-75% osa keskkoolide lõpetajatest ei astunud edasi ülikooli, vaid hakkasid mingisugusel tööalal tegutsema või tööd otsima. N. Kanni sõnul oleks riigile ja majandusele olnud kasulik, kui ülikooli mitteastujad oleksid omandanud kutsehariduse. Oli vajalik, et tahaplaanile jäänud kutseharidus toodaks esiplaanile. Üldhariduse omandamiseks oli haridustee neile, kes ei soovinud edasi astuda ülikooli, liiga pikk. Oli vajalik luua lühemaajaline koolitüüp, mis oleks andnud lõpetajaile küllaldase üldhariduse ellu astumiseks. Endine ministeeriumi reformikava 6+3+3 oleks rahuldanud 6-klassilise algkooli pooldajaid, kuid ei oleks lahendanud haritlaste üleproduktsooni. Uue reformiga pidi gümnaasiumilõpetajate arv vähenema kaks korda.⁵⁵ Kõigil keskkooli lõpetajatel ei olnud Kanni sõnul vaja astuda gümnaasiumisse või ülikooli. Ainult väiksem ja andekam osa peaks minema keskkooli ning gümnaasiumi.⁵⁶

Hoolimata avalikkuses esile kerkinud vastuseisust, kuulutati koolireform riigivanema dekreediga välja 25. mail 1934. aastal. Võeti vastu järgnevad olulised muudatused:

- 1) Koolikohustus alandati algkooli puhul kuni kursuse lõpetamiseni, või siis 14. eluaastani senise 16. asemel. Õpilased, kes said 14-aastaseks kooliaasta esimesel poolel, vabanesid koolikohustusest juba eelmise õppeaasta lõpul, need aga kelle sünniaeg oli kooliaasta teisel poolel, pidid käima koolis õppeaasta lõpuni. Algkoolide õppekavast jäeti välja kohustuslik võõrkeel. Seda võis õpetada edasi omavalitsuste või lapsevanemate kulul 5. ja 6. klassis vabatahtliku ainena 3 tundi nädalas.

Seaduse muutmise eelnõu seletuskirjas põhjendas N. Kann koolikohustuse ea vähendamist sellega, et 16-aastaste laste kooliskäimine tegi raskusi nende vanematele ning need lapsed oleksid saanud olla perekonnale kasulikumad kui vabaneksid koolikohustusest varem. Võõrkeele kaotamise õigustuseks selgitas N. Kann, et varasemalt oli vajalik alustada võõrkeele õpetamist juba algkoolis, kuna keskkool üksi ei suutnud võõrkeelt piisavalt õpetada. Edaspidi aga oli seoses keskkooli ja gümnaasiumi aja pikenemisega võimalik võõrkeele õpe algklassidest välja jätta ning selle asemel õpetada algkoolis elulähedasemaid aineid.⁵⁷

⁵⁴ Veel keskkooli reformist. – Õpetajate Leht, nr 17, 4.05.1934

⁵⁵ RA, ERA.1108.3.207, I 3-4, I 14-15.

⁵⁶ Kann, Nikolai. Miks vajame keskkooli reformi. – Päevaleht, nr 122, 05.05.1934

⁵⁷ RA, ERA.31.3.248, I. 2.

- 2) Keskkool moodustas ühtluskooli teise järgu, kestis 5 aastat ning algas peale algkooli 4. klassi lõpetamist. Võõrkeeltena õpetati keskkoolis kas inglise, prantsuse, saksa või vene keelt. Esimese võõrkeelega õppele pidi keskkooli esimestes klassides pühendama vähemalt 6 tundi nädalas. Keskkooli I klassi võeti algkooli 4. klassi lõpetanud ilma eksamita, välja arvatud juhul kui soovijaid oli rohkem kui koolis oli vabu kohti. Kõrgematesse klassidesse võeti õpilasteks neid, kes selleks korraldataval eksamil näitasid, et nad suutsid klassis edukalt töötada.⁵⁸
- 3) Gümnaasium moodustas ühtluskooli kolmanda järgu, mille eesmärgiks oli haritud kodanike kasvatamine ning õpilaste ettevalmistamine ülikooli ja teistesse kõrgematesse õppeasutustesse astumiseks. Gümnaasium kestis 3 õppeaastat ning võis olla humanitaar- ja reaalharudega. Gümnaasiumi I klassi võeti vastu keskkoolikursuse lõpetajaid eksamite põhjal ning kõrgematesse astmetesse peale eksameid, mis näitasid, et õpilane suutis järgmises klassis õppida.

Seaduse seletuskirjas kirjutab N. Kann, et gümnaasium pidi olema ülikoolile ettevalmistav õppeasutus, milles kaks õppeharu (reaal ja humanitaar) olid piisavad.⁵⁹

Keskkoolide seaduse väga põhjalikus seletuskirjas tõi N. Kann välja ka reformi põhijooned ning teostamise plaani. Ta selgitas, et koolikorralduse parandamine peab teostuma ettevaatlikult. Senine 5-klassiline gümnaasium pidi peale algkooli 4. klassi (1.-4. õppeaasta) jagunema kaheks järguks. Esimene järk pidi olema 5-klassiline keskkool (5.-9. õppeaasta), teine järk 3-klassiline gümnaasium (10.-12. õppeaasta). Uue keskkoolikursuse pidid moodustama senise algkooli 5. ja 6. klass ning senise gümnaasiumi 1.-3. klass. Need õpilased, kes läksid peale algkooli 4. klassi keskkooli, jäid ikkagi koolikohustuslikeks kuni keskkooli 2. klassi lõpetamiseni või 14-aastaseks saamiseni. Nii jäi siiski 6-aastane algkooli kohustus kehtima. Need, kes ei soovinud astuda peale algkooli 4. klassi keskkooli, pidid edasi õppima algkooli 5. ja 6. klassis kuni koolikohustus sai täidetud. Kui aga õpilane soovis peale 5. või 6. klassi lõpetamist astuda keskkooli (vastavalt 2. või 3. klassi), siis tuli tal läbida katsed neid ainetes, milles keskkooli 1. ja 2. klassi ning algkooli 5. ja 6. aasta õppekavad läksid lahku.⁶⁰

Reformi elluviimine pidi teostuma järkjärgult. Senistele keskkooli klassidele jäeti võimalus õpingute lõpule viimiseks endise avalikkude keskkoolide seaduse ja õppekavade järgi. Augustis 1934 pidi avatama keskkooli 1. klass algkooli 4. klassi lõpetajatele ning keskkooli 3. klass

⁵⁸ RA, ERA.31.3.247, l. 27-29p.

⁵⁹ RA, ERA.31.3.246, l. 11-13p.

⁶⁰ RA, ERA.31.3.247, l. 33-33p.

algkooli 6. klassi lõpetajatele. Järgneval aastal pidi avatama keskkooli 2. ja 4. klass ning 1936. aastal keskkooli 5. klass. 1937. aastaks pidi reform andma esimese lennu neist, kes astusid uue reformijärgse keskkooli 3. klassi.⁶¹

N.ö. 3-klassilised keskkoolid, kuhu võisid astuda algkoolide 6. klassi lõpetajad, pidid olema vaid ajutine nähtus, kuni uue reformijärgse keskkooli 1. klassi astunud jõudsid 3. klassi. See pidi juhtuma 1936/37. õppeaasta alguseks. Sellest edasi pidi toimuma üleminek ainult 5-klassilisele keskkoolile.⁶²

2.3 Reformi kriitika ajakirjanduses ning avalikkuses

N. Kanni reformiplaan oli tekitanud juba enne ametlikku kinnitamist üsna laia avalikku huvi, millega kaasnes ka kriitika. Peale reformi teostamist süvenes avalik arutelu teema üle veelgi.

Juhan Lang nimetas ajalehes Postimees reformi heaks küljeks vahelüli loomist algkooli ja gümnaasiumi vahel. Ta kiitis ka koolikohustuse ea vähendamist, mis tema sõnul andis koolidele hea võimaluse vabaneda õpilastest, kes olid kaotanud huvi koolitöö vastu. Kooliea vähendamine tekitas üldsuses pigem siiski negatiivseid tundeid ning ka J. Lang nentis, et sellel muudatusel olid oma varjuküljed.⁶³

Positiivseks nähtuseks peeti ka ülikoolile eelneva õppeaja pikenemist ühe aasta võrra. Suurimaks negatiivseks tagajärjeks peeti seda, et algkooli 6. klassi lõpetaja ei pääsenud enam sujuvalt keskkooli, sest algkooli lõpuklasside ning keskkooli esimeste klasside õppekavade erinevus oli üsna suur ning nõudis õpilaselt põhjalikke lisaõpinguid. Noorte edasiõppimisvõimalused kitsenesid järsult. Seda peeti ühtluskooli põhimõtte rikkumiseks.⁶⁴

1934. aasta 16. juunil, kõigest kuu aega peale reformi välja kuulutamist, võttis Eesti Õpetajate Liidu erakorraline asemikekogu vastu resolutsiooni, milles öeldi, et uue koolidekreediga oli antud surmav hoop ühtluskoolile ja 6-klassilisele algkoolile. Nõuti, et 6-klassiline algkool jääks rahvahariduse aluseks. Kritiseeriti koolikohustuse lühendamist ning ka seda, et Eesti Õpetajate Liit oli reformi teostamisest täiesti kõrvale jäetud.⁶⁵

⁶¹ RA, ERA.31.3.247, l. 34.

⁶² Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 183 .

⁶³ Lang, Juhan. Koolireformi tulemusi. - Postimees, nr 155, 10.06.1934.

⁶⁴ Karjahärm, Sirk. Vaim ja võim, lk 28-29.

⁶⁵ Õpetajate parlamendi hinnang koolireformile ja EKESKO'le. – Õpetajate Leht, nr 24, 22.06.1934.

29. juunil saatis EÕL riigivanemale märgukirja, milles avaldati arvamust, et reformiga kaasneb rahva üldise haridustaseme langus. 14-aastane õpilane oli veel liiga noor, et hakata ette valmistuma praktiliseks elukutseks. Soovitati tõsta koolikohustust vähemalt 15. eluaastani. Mitmed õpetajate organisatsioonid, kes pidasid 1934. aasta suvel koosolekuid, ühinesid EÕL-i seisukohaga.⁶⁶

Üks olulisi küsimusi tekkis seoses võõrkeele õpetamisega. Keskkooli seaduse põhjal võis keskkoolis võõrkeelena õpetada kas inglise, saksa, vene või prantsuse keelt. Millist võõrkeelt koolis õpetati, jäeti aga kohalike omavalitsuste valida. Ajaleht Maa Hääl kirjeldas seda otsust kui lausa anarhia toomist koolidesse.⁶⁷ See tähendas, et ühes koolis võidi õpetada üht keelt, teises aga teist, mis võis teha keerukaks õpilaste ülemineku ühest koolist teise. Lisaks ei olnud algkoolides kohustuslikku võõrkeele õpet ette nähtud. See raskendas oluliselt keskkooli astumist neile, kes õppisid peale algkooli 4. klassi edasi algkooli 5.-6. klassis ja soovisid astuda keskkooli alles peale 6. klassi, kuna keskkoolis nõuti juba võõrkeele tundmist. Algkoolides lubati küll vabatahtlikult võõrkeelt õpetada alates 5. ja 6. klassist, kuid seda ainult 3 tundi nädalas ning kas omavalitsuste või lapsevanemate kulul. Võrdluseks oli keskkooli 1. ja 2. klassi õppekavas esimese võõrkeele õppimiseks ette nähtud vähemalt 6 tundi nädalas ehk topelt rohkem⁶⁸. See tähendas, et isegi peale algkooli pakutava vabatahtliku võõrkeele õppimist ei saanud algkooli õpilase keeletase kuidagi olla samasugune nagu keskkooli õpilase oma, kui just ei leitud viise põhjalikemaks lisaõpinguteks. Kuna aga peale algkooli 6. klassi keskkooli 3. klassi astumiseks oli vaja sooritada sisseastumiskatse nendes ainetes, milles õppekavad erinesid (sealhulgas ka võõrkeel), siis seadis see algkoolide õpilastele haridustee jätkamisel ette teatud piirangud ja nõudmised.

Lisaks ei saanud garanteerida, et näiteks maakoolis oli üldse võimalik õppida seda võõrkeelt, mida õpetati lähima linna keskkoolis, kuna ühist üleriigilist võõrkeelepoliitikat N. Kanni kava ette ei näinud. Näiteks Tartu keskkoolides võeti vastu otsus õpetada esimese võõrkeelena inglise keelt, kuid maa-algkoolides oli raske leida selle keele õpetajaid, mistõttu võõrkeelena pakuti sageli hoopis saksa keele õppimist. Küsimus, kuidas pidid sellises olukorras need lapsevanemad, kes soovisid oma lapsi saata maalt linna keskkooli peale 6. klassi, leidma lahenduse võõrkeele osas, jäi vastuseta. Ainus lahendus oleks olnud saata lapsed keskkooli juba

⁶⁶ E. Õ. Liidu märgukiri. – Kasvatus 1934, nr 5, lk 251-254

⁶⁷ Meie koolireform nõuab selgitust. – Maa Hääl, nr 109, 16.09.1934

⁶⁸ RA, ERA.31.3.247, l. 33p.

peale 4. klassi lõpetamist, kuid 12-aastase lapse linna kooli saatmine ei meeldinud lapsevanematele, rääkimata sellest kui suuri lisakulutusi oleks see neile toonud.⁶⁹

Ajalehes Vaba Maa kirjutati, et maalastele kujuneb uue süsteemi järgi keskkoolihariduse omandamine raskeks. Väideti, et peale 4. klassi lõpetamist edasiminekuks keskkooli võib tekitada pahameelt ühiskonnas, süvendada klassivaheid jõukamate ning kehvemate perekondade vahel ning mõjuda halvasti riikliku ühistunde arendamisele õpilastes. Mainiti, et Eesti ajaloos on suurem osa riigijuhte, kirjanikke, kunstnikke, arste jne tulnud just maarahva seast, ning et reform ei tohiks eemaldada maalapsi hariduseallikast.⁷⁰

Suurt tähelepanu äratas 1934. aasta sügisel Viljandi linnakoolivalitsuse väljaastumine reformi vastu. 6. septembril saatis pedagoogist Viljandi linnapea August Maramaa kõigile linna- ja maakoolivalitsustele kirja, milles kutsus neid ühinema ettepanekuga lahendada keeltesegadus ning määrata üle riigi kindlaks ühine esimene võõrkeel. Teiseks ettepanekuks oli ühtlustada algkoolide 5. ja 6. klassi ning keskkooli 1. ja 2. klassi õppekavad, nii et õpilastel oleks võimalik kergemini astuda ühelt kooliastmelt teise. Haridusministeerium vastas sellele algatusele üsna karmilt, avaldades, et ei ole lubatav, et alluv asutus arvustab ning teeb etteheiteid kõrgemale asutusele tema tegevuse osas. Väideti, et Viljandi linnakoolivalitsuse ringkiri oli sisuliselt üleskutse tegevuseks ministeeriumi vastu ning teiste koolivalitsuste õhutamine ebakohasele ning ebaseaduslikule tegevusele. Ministeerium esitas seisukoha, et sellised üleskutsed ei tohi aset leida.⁷¹

Läänemaa õpetajate päeval 2.septembril 1934. aastal esines Johannes Käis ettekandega koolisüsteemi arengust. Võeti vastu resolutsioonid, et uus koolikorraldus oli lahkunud demokraatliku ühtluskooli aluselt ning uus suund oli kahjulik riigi rahvuskultuurilisele arengule.⁷²

Oluline oli ka reformi majanduslik pool. N. Kann oli ette näinud, et tänu reformile vähenevad hariduskulud pikemas plaanis. Peale reformi tõusis keskkooliklasside arv 60% võrra, mille tõttu hariduskulud esialgu kasvasid.⁷³ Reformi kava nägi ette, et peale uute keskkoolide loomist kaovad enamus algkoolide 5. ja 6. klasse, mis hoiab riigi kulusid kokku, kuid peale reformi selgus, et algkooli viimastesse klassidesse jäi siiski nii palju õpilasi, et neid ei olnud võimalik

⁶⁹ Koolireformi küsimused ajakirjanduses. – Kasvatus 1934, nr 5, lk 252-253.

⁷⁰ Koolireformi head ja vead. – Vaba Maa, nr 176, 30.07.1934.

⁷¹ Viljandi linnavalitsuse aktsioon koolireformi asjus. – Kasvatus 1934, nr 5, lk 255.

⁷² Läänemaa õpetajate hinnang koolireformile. – Vaba Maa, nr 207, 4.09.1934

⁷³ Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 72.

sulgeda. Algkoolide kulud seega ei vähenenud.⁷⁴ 5. ja 6. klasside säilimine pidi olema vaid ajutine nähtus, ehk kokkuhoid pidi tulema järgnevatel aastatel vähenevate klasside ning väiksema õpilaste hulga arvelt. N. Kann küll selgitas, et reformi tõelistest kuludest oli ennatlik rääkida, sest veel ei olnud jõutud algkoolide klasside vähenemiseni, kuid kahjuks reform kulude kokkuhoiuni ei jõudnudki, kuna tekkinud vastuseisu ning rahulolematuse tõttu asuti juba järgnevatel aastatel reformi parandama.

2.4 Reformijärgne kool

1934/35. õppeaasta alguses alustas tööd 54 uut keskkooli, 50 neist asus linnades ning 4 maal.⁷⁵ Reformile järgnevatel aastatel olid uuenduste tulemused selgelt nähtavad kooliõpilaste arvu vähenemises. Kui 1933/34. õppeaastal oli algkooliõpilasi 115 291, siis järgneval õppeaastal õppis algkoolis juba 6450 õpilast vähem. Osa sellest arvust moodustasid küll algkooli 4. klassi lõpetanud, kes astusid keskkooli 1. klassi, kuid isegi kui need õpilased maha arvestada, oli algkoolis 5045 õppijat vähem kui enne. Haridusministeerium tunnistas oma 1934/35. aasta tegevusaruandes, et selle languse põhjuseks oli koolikohustuse vanusepiiri vähendamine. Maalaste edasiõppimise võimalused keskkoolides vähenesid – keskkooli astujaist oli 1934.-1936. aastatel 70% linnalapsi, maalapsi ainult 30%.⁷⁶ Kooliea alandamise tõttu ei lõpetanud kooli 1935/36. õppeaastal 42% õpilastest.⁷⁷

1934. aasta lõpus tõstis valitsus arvukate protestide tõttu koolikohustuse ülempiiri poole aasta võrra, nii et õpilased, kelle neljateistkümnnes sünnipäev jäi kooliaasta sisse, pidid kooliaasta lõpetama. Enne oleksid nad võinud lahkuda juba eelmise kooliaasta lõpus 13,5 aasta vanuselt.⁷⁸

Juhan Lang tõi ajakirjanduses välja algkooli lõpetajate statistilisi andmeid: kui enne 1934. aastat püsis lahkunud õpilaste arv u 6300 piires, siis peale kooliea vähendamist suurenes see ligi kaks korda. Peale reformi lahkus algkoolist enne lõpuklassi jõudmist u 10 000 õpilast. 6-klassilise algkooli hariduse sai noortest vaevalt pool. Riiklikult ega rahvuslikult seisukohalt ei olnud otstarbekas jätta noori, kes edasi õppima ei läinud, juba 14-aastaselt omapead. Lahendust nähti

⁷⁴ Raud. Eesti kool aegade voolus. 2. kd, lk 11.

⁷⁵ Lepp. A. Alg- ja keskkoolid 1934/35 õ/a. – Eesti Kool 1936, nr 1, lk 31.

⁷⁶ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 185, lk 194.

⁷⁷ Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 72.

⁷⁸ Avalikkude algkoolide seaduse muutmise seadus, 07.12.1934. – Riigi Teataja 1934, nr 105, lk 1798.

järelkoolide sisse seadmises, mis pidid olema tasuta ning kohustuslikud kuni 17. aasta vanuseni neile, kes ei õppinud edasi mõnes muus koolis.⁷⁹

Järelkooli süsteemi püüti 1935. aasta lõpus sisse seada. Novembris kinnitas N. Kann, et lähiajal esitatakse valitsusele järelkooli elluviimise seadus.⁸⁰ Vastav eelnõu koostati ministeeriumis 1935. aasta lõpuks. Selle järgi pidi tasuta järelkool saama kohustuslikuks kuni 17-aastastele noortele, kes olid algkoolist vanuse tõttu lahkunud või algkooli lõpetanud, kuid ei õppinud edasi mõnes muus koolis. Algselt pidi selline kool töötama ühe päeva nädalas keskmiselt 5 tundi.⁸¹ Hoolimata üldsuse soovist ning N. Kanni enda positiivsest seisukohast, et järelkool oli vajalik ja pidi teoks saama, ei olnud aga 1937. aastaks seda plaani veel ellu rakendatud.

Küsimusi ja segadust tekitas ka reformi tõttu juurde tekkinud n.ö 3-klassiline keskkool. Nii nimetati keskkooli viimast kolme klassi, mis olid avatud 1934. aastal algkooli 6. klasside lõpetajatele. N. Kanni kava järgi oleksid tulevikus pidanud alles jääma vaid 5-klassilised keskkoolid ning 3-klassilised keskkoolid pidid olema vaid ajutiseks nähtuseks seni kuni „jõuavad järele“ 1934. aastal keskkooli 1. klassi astunud õpilased. Tung 3-klassilistesse keskkoolidesse aga oli jätkuvalt suur, nii et paljudele õpilastele kohti ei jätkunud. Kusjuures tunduvalt halvemas seisus olid maaõpilased, kelle ettevalmistus keskkooli astumiseks oli tihti nõrgem kui linnakoolide õpilastel. Ajakirjanduses kirjutati, et maaõpilastel ei ole mingit kasu enne lõpetada 6-aastane algkool ja alles siis püüda astuda keskkooli, kuna tugeva konkurentsi tõttu jäänuks nad niikuinii vastu võtmata. 3-klassilisi keskkooli nimetati ebapraktiliseks ning leiti, et need tuleks üldse likvideerida.⁸²

Ka keskkooliõpetajad astusid 3-klassiliste keskkoolide jätkamise vastu. 1935. aasta sügisel toimus keskkooli –ja gümnaasiumiõpetajate IV kongress, kus võeti vastu resolutsioon, et Eesti koolisüsteem peab lähimal üle minema viieklassilisele keskkoolile.⁸³

3-klassiliste keskkoolide säilitamist asusid õigustama ühtluskooli põhimõtete kaitsjad. J. Käis kirjutas Õpetajate Lehes, et hariduspoliitika seisukohalt on tähtis, et saavutataks võimalikult kõrge rahvahariduse tase. Seni ei oldud ühtluskooli põhimõtet rikutud, kuna 6-klassilise algkooli lõpetanutel oli õigus edasi astuda 3-klassilisse keskkooli, kuid nüüd räägiti selle võimaluse kaotamisest. J. Käisi sõnul oli oluline, et Eesti koolisüsteemi jääks alles keskkoolitüüp, mis oleks kohandatud keskkoolihariduse andmiseks 6-klassilise algkooli

⁷⁹ Lang, Juhan. Järelkooli vajadus. – Uus Eesti, nr 100, 29.12.1935.

⁸⁰ Koolipoliitilistest sihtjoonest lähemas tulevikus. – Uus Eesti, nr 45, 01.11.1935.

⁸¹ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 187.

⁸² Neggo, Victor. Kolmeklassiline keskkool kulukas ja aegaraiskav. – Uus Sõna, nr 259, 06.11.1935.

⁸³ RA, ERA.3.453, I 220.

lõpetajale. Selle lülina nägi ta 3-klassilisi keskkoolet. Sealjuures oli vajalik ühtlustada algkoolide 5. ja 6. klasside ning keskkooli 1. ja 2. klassi õppekavad, nii et algkooli lõpetajatele ei oleks tekkinud mingeid takistusi keskkoolis edasi õppimiseks.⁸⁴

J. Lang oli samuti 3-klassilise keskkooli säilitamise poolt. Ta kirjutas ajalehes Uus Eesti, et 3-klassiliste keskkoolide likvideerimisega riivatakse teravalt laiade hulkade, eriti just maaanimeste huve laste koolitamisel. Ta kritiseeris keskkooliõpetajate kongressil esile kerkinud seisukohta, et 3-klassiline keskkool tuleks kaotada kiiremas korras: „Kas meie pole küllalt teinud eksisamme oma hariduspoliitikas liig kiire ja vähekaalutud otsustamise tagajärjel (võõrkeelte õpetamine, seminaride likvideerimine jne).“⁸⁵

Haridusministeeriumi seisukoht 1936. aasta alguses oli, et ei saa alles jätta vaid 5-klassilisi keskkoolet, mida olid soovinud keskkooliõpetajad eelneva aasta kongressil, kuna paljud lapsevanemad ei saanud saata lapsi keskkooli 1. klassi peale algkooli 4. klassi lõpetamist. N. Kann kinnitas Päevalehe veergudel, et ka järgmisel õppeaastal saavad 3-klassilised keskkoolid töötama sarnaste õppekavade järgi nagu 5-klassilise keskkooli 3.-5. klassid. Ta eitas süüdistusi, nagu oleks haridusministeerium jätnud maaelanike huvid kahe silma vahele. Just peamiselt maalaste huviseid arvestades olid avatud 14 keskkooli paralleelharu ja kolmeklassilist keskkooli, kuhu oli võimalik astuda peale algkooli 6. klassi.⁸⁶

Tartumaa õpetajate päeval 1936. aasta märtsis, kus osales ka N. Kann, kinnitati uuesti, et 3-klassilised keskkoolid pidid alles jääma seniks, kuni nende järele oli vajadus. Taaskord kostus nurinat selle üle, et lapsi pidi saatma linna keskkooli juba 12-aastaselt, mis tekitas peredele nii vaimset kui majanduslikku kahju. Nõuti, et maalaste keskkooli pääs määrataks kindlaks protsentuaalselt linnalastega. Sooviti, et 3-klassiliste keskkoolide võrk arendataks välja üle kogu maa ning et algkoolide lõpuklasside ning keskkooli esimeste klasside õppekavad ühtlustataks, kusjuures võõrkeelt tuleks algkoolides õpetada vabatahtlikult riigi kulul. Viimast nõudmist kommenteeris N. Kann kui vastuvõetamatut.⁸⁷

Hariduspoliitika teemal võttis sõna ka riigivanem K. Päts. Kõnes Isamaaliidu täiskogule 1936. aasta aprillis selgitas ta, et senist hariduspoliitikat tuli jätkata ning kuigi reformi teostamine oli raske küsimus, oli vaja raskustest üle saada. Hoolimata reformi jätkuvast kriitikast, mida ilmus

⁸⁴ Käis, Johannes. Kolmeklassiline keskkool ühtluskooli vajaliku lülina. – Õpetajate Leht, nr 48, 29.11.1935

⁸⁵ Lang, Juhan. Liialduste vastu keskkooli reformi teostamisel. – Uus Eesti, nr 51, 07.11.1935

⁸⁶ Kann, Nikolai. Koolireformi seletuseks. – Päevaleht, nr 3, 03.01.1936

⁸⁷ Tartus arutati tähtsaid koolipoliitilisi küsimusi. – Päevaleht, nr 84, 26.03.1936.

ajakirjanduses tihti, kinnitas N. Kann Päevalehes, et suuremad takistused reformi teostamisel olid võidetud või võidetavad.⁸⁸

Reform oli tekitanud tõsiseid lahkkelisid ühiskonna kõikides ringkondades. Kuigi N. Kann kaitses kindlalt oma kava ning püüdis avalikkust rahustada, oli riigivanem K. Päts sunnitud haridusministri ametist vabastama. 1936. aasta aprillis saadeti N. Kann kõigepealt kuuks ajaks puhkusele ning seejärel lahkus 11. mail ametist. Kann lootis, et teda määratakse tagasi reaalkooli direktoriks, seda aga ei juhtunud, mistõttu tuli tal minna pensionile.⁸⁹ Järgnevatel aastatel jätkati haridussüsteemi arendamist ning püüti tekkinud olukorda parandada.

⁸⁸ Kann, Nikolai. Kas revideerida meie praegust hariduspoliitikat? - Päevaleht, nr 114, 28.04.1936.

⁸⁹ Raud. Eesti kool aegade voolus. 2. kd, lk 14.

3. Haridusreformi revideerimine 1937. aastal

3.1 Muudatuste planeerimine

Peale N. Kanni ametist vabastamist asus haridusministrina tööle senise Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste ülem kolonel Aleksander Jaakson. Märk Raud nimetas oma mälestusteraamatus teda optimistlikuks ning humoorikaks vestlejaks, oivaliseks kõnemeheks ja lektoriks, kellel oli suur lugemiskirg. A. Jaakson oli 1913. aastal lõpetanud Tartu õpetajate seminari ja töötanud paar aastat algkooliõpetajana, kuid mobiliseeriti 1915. aastal sõjaväkke. M. Raua hinnangul oli A. Jaaksoni ametisse seadmine tekitanud osas õpetajaskonnas kõhklosti, kuna arvati, et tema militaristlik taust ei sobitu haridusellu. Ka A. Jaakson ise ei olnud M. Raua sõnul uuest ametkohast vaimustunud. Teda olevat pandud ametisse käsukorras, samas kui ta ise oli eelistanud jätkata sõjaväelasena. Uues ametis olevat tal algul olnud raske ümber harjuda ministeeriumi vaba korraga, kus osa ametnike teda veel umbusaldas. Kuna ta oli edasi sõjaväes ning haridusministrina tööl vaid komandeerimiskorras, siis kandis ta ka ministri ametis sõjaväevormi. Kartus, et ministeeriumis hakkab kehtima karm distsipliin ja sõjaväeline kord, osutus M. Raua hinnangul aga asjatuks, kuna A. Jaakson harjus kiiresti uute oludega ning muutus ministeeriumis vormi kandvaks tsiviilisikuks.⁹⁰ A. Jaaksoni ametisse määramine pidi olema kompromissiks algkooli- ja keskkooliringkondade vahel, kuna ta polnud otseselt seotud kummagi poolega. Peale ametisse määramist sai ta valitsuselt kiireloomulise ülesande keskkoolireformi parandamiseks.⁹¹

Haridusministri vahetus mingit pöördelist muutust hariduselu korralduses ei tähendanud. Kui 1934. aasta reformi puhul oli tegu senise süsteemi olulise ümberkorraldamisega, siis 1937. aasta haridussüsteemi muudatused olid väiksemat mõõtu ning vaid täiendasid ja parandasid eelmist haridusreformi. Ajalehes Uus Eesti kirjutati juba järgmisel päeval peale uue haridusministri ametisse astumist, et 1934. aasta reformi üldine suund oli olnud igati põhjendatud ning tagasiminekut endisele koolisüsteemile ei soovitud. Küll aga taheti näha parandusi reformi senises teostamises. Sooviti, et senisele 3-klassilisele keskkoolile seataks kindel alus ja et keskkool oleks ühtviisi kättesaadav kõigile soovijatele nii maal kui linnas.⁹²

Teine seisukoht, millele jäädki kindlaks, oli et 6-klassiline algkool peab jääma püsima endisel kujul. Õpetajate Leht kirjutab 1936. aasta mai lõpus, et 6-klassiline algkool pidi olema rahva

⁹⁰ Raud. Eesti kool aegade voolus. 2. kd, lk 14-17.

⁹¹ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 196.

⁹² Haridusministeerium uuel juhtimisel. – Uus Eesti, nr 128, 12.05.1936.

ühiseks ja ühtlaseks haridusebaasiks ning neid eesmärgi, mille tõttu võeti ette 1934. aasta haridusreform, on võimalik saavutada ka palju otstarbekamalt ilma 6-klassilist algkooli lõhkumata.⁹³

Uus haridusminister andis peagi pärast ametisse astumist teada, et 5-klassiliste keskkoolide kõrvale jäävad püsima ka 3-klassilised keskkoolid. Ühtluskooli pooldajad olid sellise sammu poolt, kuna nägid 3-klassilises keskkoolis ühtluskooli ühte lüli. Osa haridustegelasi oli arvamisel, et 3-klassiline keskkool ei peaks andma õigust gümnaasiumi ega ülikooli astumiseks, vaid peaks suunama õpilasi ellu, kuid enamus pooldas 3-klassilist keskkooli samade õigustega, mis olid 5-klassilisel keskkoolil.⁹⁴

Nüüd oli vaja lahendada probleem, kuidas need eri tüüpi keskkoolid liita ühtsesse koolisüsteemi. Haridustegelane Märt Raud kirjutas oma mälestustes, et selle olukorra lahendamine kujunes võrdlemisi lihtsaks.⁹⁵

1936. aasta suvel töötas Haridusministeerium välja 1934. aasta keskkoolide seaduse muutmise kaks projekti, mis taotlesid 3-klassiliste keskkoolide legaliseerimist. Välja töötati ka keskkoolide ja uute 3-klassiliste keskkoolide võrgukava. Esimese projekti järgi nimetati 3-klassilist keskkooli reaalkooliks ning 5-klassilist keskkooli progümnaasiumiks. Teises projektis nimetati 3-aastast keskkooli reaalharuks ning 5-aastast keskkooli humanitaarharuks. Erinevus 3-klassilise ja 5-klassilise keskkooli vahel pidi seisnema selles, et 5-klassilises keskkoolis õpiti kahte võõrkeelt ning 3-klassilises keskkoolis oli ette nähtud vaid ühe võõrkeelega õpe.⁹⁶

Planeeritud muudatused oleks gümnaasiumisse astumisel andnud eelise humanitaarharu õpilastele, sest gümnaasiumis nõuti kahe võõrkeelega tundmist. Reaalkooli või reaalharu õpilased, kes soovisid haridusteed jätkata gümnaasiumis, oleks pidanud lisavõõrkeelega omandama omal jõul. Need kaks seaduse muutmise projekti saadeti 14. juulil hinnangu andmiseks koolivalitsuste juhatajatele, koolinõunikele, Eesti Õpetajate Liidule ja Eesti Keskkooliõpetajate Kogule.⁹⁷

Eesti Õpetajate Liidu sekretariaat tuli nende küsimuste arutamiseks kokku 24. juulil 1936. Koosolekul jõuti otsusele, et ühel keskkooli harul ei tohiks olla eeliseid gümnaasiumisse astumisel ning 3-klassiline keskkool peaks võõrkeelte ning õppekava suhtes olema võrdne 5-

⁹³ Veel kord koolireformist. – Õpetajate Leht, nr 22, 29.05.1936.

⁹⁴ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 196-197.

⁹⁵ Raud. Eesti kool aegade voolus. 2. kd, lk 24.

⁹⁶ RA, ERA.1108.3.74, I 140-141.

⁹⁷ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 197.

klassilise keskkooliga. Samas tervitati Haridusministeeriumi algatust luua algkooli lõpetajatele senisest laiemad võimalused keskkooli pääsemiseks.⁹⁸

Mõlema keskkooli ühesuguseid õiguseid kaitses ka J. Käis. Kirjas Haridusministeeriumile 25. juulil selgitas ta, et eelnõus väärised tunnustust punktid, mis säilitasid ühtluskooli põhimõtte. Ühtluskooliga vastuolus olid aga võõrkeele õpetamist puudutavad ettepanekud. Teise võõrkeele iseseiseva õppimise vajadus 3-aastases keskkoolis oleks andnud eelise jõukamatele perekondadele, kellel oli võimalik oma lastele anda eraviisil lisaõpet. Ta leidis, et mõlemas keskkoolitüübis peaks õpetama võõrkeelt samadel alustel.⁹⁹

Haridusministeeriumi poolt 1936. aasta suvel esitatud keskkoolide võrgukavas oli ette nähtud 5-klassilisi keskkooale 48, 3-klassilisi keskkooale 20 ning gümnaasiume 25. Eesti Õpetajate Liidu seisukoht selles küsimuses oli, et keskkoolide võrk ei olnud maakondade ja ringkondade vahel ühtlaselt jaotatud. Osadesse maakondadesse ei olnud 3-klassilisi keskkooale üldse ette nähtud. Üldiselt leiti, et 3-klassiliste keskkoolide arv võrreldes 5-klassiliste keskkoolidega oli liiga väike ning 3-klassilisi keskkooale oleks pidanud asutama igasse ringkonda.¹⁰⁰

Eesti Keskkooliõpetajate Kogu samas leidis, et võrgukava oli koostatud otstarbekalt. Reaalkoolid ei pidanudki võistleva progümnaasiumidega gümnaasiumisse sisseastumisel.¹⁰¹

1936. aasta 29.-30. juulil korraldati Haridusministeeriumi koolivalitsuses nõupidamine haridussüsteemi ümberkorraldamise küsimuste arutamiseks. Jõuti otsusele, et praktilise elu nõudeid arvestades oli vaja legaliseerida 6-klassilisel algkoolil baseeruv 3-klassiline keskkool, mis otsustati nimetada reaalkooliks, sest pidi valmistama õpilasi ette põhiliselt kutsekoolidesse või ellu astumiseks. 5-klassiline keskkool nimetati progümnaasiumiks, sest pidi ette valmistama gümnaasiumi astumiseks. 3-klassilises keskkoolis teise võõrkeele õpet kohustusliku ainena ette ei nähtud. Leiti, et 3-klassilist keskkooli 5-klassilise keskkooliga täiesti samaväärseks tehes kaoks viimase mõte.¹⁰²

1936. aasta 8. novembril pidas A. Jaakson üleriiklikul koolijuhatajate koosolekul kõne, milles mainis taas põhjuseid, mille tõttu oli haridussüsteemi muutmine olnud vajalik, tuletades meelde haritlaste ületootmist, kes ei leidnud äraelamiseks tööd. Selline haridussüsteem oli viinud ummikusse ning nõudnud hariduselu ümberkorraldamist. Hariduse pidid saama ainult need,

⁹⁸ RA, ERA.1108.3.74, I 177-178.

⁹⁹ Samas, I 47-48.

¹⁰⁰ Seisukohti ja soove uue koolireformi kohta. – Õpetajate Leht, nr 31/32, 31.07.1936.

¹⁰¹ RA, ERA.1108.3.74, I 175.

¹⁰² Samas, lk 20-23.

kellel oli edukaks õppimiseks võimeid ja annet. Õppekavadest tuli tema sõnul välja rookida kõik üleliigne, mis sinna aja jooksul kogunenud. Kooli eesmärk pidi olema iseloomult julgete, tahtejõuliste inimeste kasvatamine, mitte ainult tarkade inimeste koolitamine. Ette pidi valmistama inimesi, kes oskaksid tööd algatada ning tööd leida, mitte inimesi, kes ainult otsivad tööd ja on passiivse ametnikuna ühes või teises asutuses. Ta mainis, et diplom ei ole omaette väärtus, vaid inimene omandab väärtuse alles siis, kui rakendub tööle. Kool pidi õpetama töö austamist ja töötahet.¹⁰³

Ministeeriumi seisukoht luua 3-klassilised reaalkoolid ning 5-klassilised progümnaasiumid väikeste erinevustega võõrkeeles õpetamise osas tekitas avalikkuses vastuseisu, kuna selles nähti osa õpilaste hariduse saamise võimaluste piiramist. 1937. aasta jaanuaris kritiseeriti Õpetajate Lehes hariduse piiramist 5-klassiliste keskkoolide näol ning väideti, et sellel seisukohal oli enamik koolitegelasi ning lapsevanemaid. Samas tervitati kooli kasvatusliku osa rõhutamist ja toetati kavatsust eesmärki panna senisest suuremat rõhku kutseharidusele.¹⁰⁴

19. jaanuaril 1937. aastal korraldas ühing „Kool ja Kodu“ Tallinnas koolide lastevanemate komiteede ja hoolekogude esindajate koosoleku, kus arutati õpilaste edasiõppimise võimalusi seoses koolireformiga. Koosoleku tulemusena nõuti 5-klassilise keskkooli likvideerimist ja ühtluskooli taastamist.¹⁰⁵

Rahul ei olnud ka ministeeriumis koostatud keskkoolide ja gümnaasiumide võrgukavaga. Tartu lapsevanemad olid ärevil seoses ministeeriumi plaaniga jätta Tartu linna senise 14 gümnaasiumiharu asemele ainult 4 üheharulist gümnaasiumi, mis oleks sulgenud tee gümnaasiumi rohkem kui pooltel keskkooli 5. klassi lõpetajal. Ka Tallinnas kardeti, et enamus keskkoolilõpetajaid jäävad gümnaasiumiharidusest ilma, kuna 1937. aasta sügisel tööd alustavaid gümnaasiume oli ette nähtud ainult 25.¹⁰⁶

Ajakirjanduses jätkus aktiivne arutelu koolivõrgu üle. Õpetajate Leht avaldas 1936. aasta lõpus ning 1937. aasta alguses omavalitsuste seisukohti plaanitava koolivõrgu osas. Näiteks Pärnumaa õpetajad asusid peaaegu üksmeelselt seisukohale, et keskkool peaks tuginema 6-klassilisele algkoolile ning seetõttu vajab maakond rohkem 3-klassilisi keskkooli. Samal arvamusel oli Viljandimaa linnakoolivalitsus, kuigi keskkoolide juhatajad seal pooldasid ka 5-klassilisi keskkooli.¹⁰⁷ Järvamaa haridusnõukogu pooldas 6-klassilisel algkoolil baseeruvaid

¹⁰³ Jaakson, Aleksander. Meie hariduse orienteerumise küsimusi. – Eesti Kool 1936, nr 9, lk 469-474.

¹⁰⁴ Hansen, E. Meie koolipoliitilistest reformidest. – Õpetajate Leht, nr 4, 29.01.1937.

¹⁰⁵ Rannap. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia, lk 116.

¹⁰⁶ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 199.

¹⁰⁷ Koolivõrgu küsimused kõikjal arutluse all. – Õpetajate Leht, nr 49, 4.12.1936.

keskkooale. Rakvere linna haridusnõukogus samas sooviti, et jääks töötama nii 3- kui ka 5-klassilised keskkoolid.¹⁰⁸

Haridusministeeriumi koolivalitsuse direktor Otto Johannes Kiisel võttis kohalikelt omavalitsustelt saadud andmed kokku 1937. aasta märtsis peetud keskkoolijuhatajate konverentsil, märkides, et nii gümnaasiume kui 3- ja 5-klassilisi keskkooale sooviti suuremal hulgal, kui ministeeriumi kava ette nägi. Tema hinnangul olid need nõudmised liialdatud ning kõike soovitud ei olnud võimalik teostada. 1937. aasta 5. aprillil teatas Haridusministeeriumi koolivalitsus, et oli valminud keskkoolide võrgukava esialgsel kujul. Selle järgi nähti 5-klassilisi keskkooale ette 22, 3-klassilisi keskkooale 31 ning gümnaasiume 31. Lisaks pidid töötama erakoolid.¹⁰⁹ Võrreldes 1936. suvel esitatud kavaga oli seega toimunud selge nihe 5-klassiliste keskkoolide kahjuks ning 3-klassiliste keskkoolide kasuks (1936. aastal oli planeeritud neid vastavalt 48 ning 20).

3.2 Üleminek uuele haridussüsteemile

1937. aasta 19. mail kehtestas valitsus riigivanema dekreediga keskkoolide seaduse muutmise seaduse. Selle järgi koosnes üldhariduskooli teine aste kahte tüüpi keskkoolidest – 5-aastasest progümnaasiumist, mis järgnes algkooli 4. klassile ja 3-aastasest reaalkoolidest, kuhu astuti pärast algkooli 6. klassi lõpetamist. Mõlema kooli lõpetajatel pidid olema ühesugused õigused. Erinevus oli vaid kohustusliku võõrkeeke õppe osas – reaalkoolis õpetati teist võõrkeelt vabatahtliku õppeainena. Erinimed „progümnaasium“ ja „reaalkool“ anti keskkoolidele pikkade ja lohisevate „5-klassiline keskkool“ ja „3-klassiline keskkool“ vältimiseks.¹¹⁰

Keskkoolile järgnes 3-aastane gümnaasium, millel oli kas reaal- või humanitaarharu. Reaalharu oli omakorda kahetüübiline: keskenduda võis kas matemaatikale ja loodusteadusele või matemaatikale ja võõrkeeltele.¹¹¹

Sellega oli ühtluskooli põhimõtte taaskord mingil määral taastatud, kuigi välja oli arenenud dualistlik koolisüsteem:

- 1) algkool (6 aastat) + reaalkool (3 aastat) + gümnaasium (3 aastat) või
- 2) algkool (4 aastat) + progümnaasium (5 aastat) + gümnaasium (3 aastat).

¹⁰⁸ 3 maakonda tunnistasid 3-kl. keskkooli otstarbekamaks. - Õpetajate Leht, nr 50, 11.12.1936.

¹⁰⁹ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 199-200.

¹¹⁰ RA, ERA.31.3.107, l. 9-9p.

¹¹¹ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 201.

Nii laienesid keskkooli saamise võimalused ning algkoolist keskkooli pääsemine sõltus vähem jõukusest või elukohast.¹¹²

1938. aasta märtsiks ühtlustati algkooli 5. ja 6. klassi ning progümnaasiumi 1. ja 2. klassi õppekavad, et algkooli 6. klassi lõpetajatel oleks veelgi rohkem võimalusi astuda progümnaasiumi 3. klassi. Juurde oli vaja neil õpilastel õppida vaid esimest võõrkeelt, kuna algkoolis võõrkeelt kohustuslikuna ei õpetatud. Seda sai aga õppida enamikes koolides vabatahtliku ainenä. Samuti ühtlustati progümnaasiumide ja reaalkoolide õppekavad põhimõttel, et mõlema kooli lõpetajad oleksid võrdsed. Uued õppekavad pidid hakkama kehtima alates uuest õppeaastast. Nende sammudega loots Haridusministeerium suurendada maaõpilaste arvu keskkoolides.¹¹³

1937/38. õppeaastal töötas Eestis 50 progümnaasiumi (10 neist olid määratud järk-järgult sulgemisele ning tegutsesid juba ilma 1. klassita), neist 47 linnades ja 3 maal. Reaalkooli oli 37, kusjuures 35 neist asus linnades ja 2 maal. Enamus koolidest olid ühiskoolid, lahuskooli, st eraldi õppeasutusi poistele ja tüdrukutele, oli progümnaasiumide hulgas 19 ning reaalkoolide seas 13.¹¹⁴ 1937. aasta sügisel alustasid tööd ka uued gümnaasiumid – kokku 45. Samal ajal jätkasid veel tegevust 58 vana gümnaasiumi (1934. aasta haridusreformi eelse gümnaasiumi 5. klassid). Linnades oli uusi gümnaasiume 43 ning maal 2. Ühiskooli oli uutest gümnaasiumidest 26, lahuskooli 19. Keskkoolides ja gümnaasiumides kokku õppis 16 558 noort.¹¹⁵

1938/39. õppeaastal töötas 49 progümnaasiumi, 40 reaalkooli ning 48 gümnaasiumi kokku 16 008 õpilasega.¹¹⁶ Tung keskkoolidesse oli suur. 1938/39. õppeaastal oli keskkooli (nii progümnaasiumisse kui reaalkooli) astuda soovijaid 4789, kellest vastu võtmata jäi 1823 noort. Osa kukkus läbi sisseastumiseksamitel, osa jäi vastu võtmata ruumi puudusel, kuna rohkem paralleelklasse ei lubanud valitsus avada.¹¹⁷ Haridusminister A. Jaakson põhjendas keskkoolijuhatajate koosolekul 1939. aasta aprillis seda otsust, öeldes, et haridust tuli suunata vastavalt reaalelu vajadusele ning uute klasside või paralleelklasside avamine ei olnud seetõttu põhjendatud.¹¹⁸

¹¹² Karjahärm, Sirk. Vaim ja võim, lk 29.

¹¹³ Algkooli lõpetajatele võimaldatakse pääs progümnaasiumi. – Õpetajate Leht, nr 10, 11.03.1938.

¹¹⁴ Alg- ja keskkoolid ning gümnaasiumid 1937/38. o/a. - Eesti Statistika 1938, nr 205, lk 622.

¹¹⁵ samas, lk 626.

¹¹⁶ Alg- ja keskkoolid ning gümnaasiumid 1938/39. o/a. - Eesti Statistika 1939, nr 217, lk 622-625.

¹¹⁷ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 202.

¹¹⁸ Gümnaasiumide ja keskkoolide juhatajate ühingu koosolek. – Kasvatus 1939, nr 4, lk 182.

1939/40. õppeaastal avaldas haridussüsteemile ning koolielule mõju baltisakslaste lahkumine Eestist, millega seoses suleti 1939. aasta 16. oktoobril saksa õppekeelega koolid. Suleti kaks saksakeelset progümnaasiumi, üks gümnaasium ning kaheksa saksa erakeskkooli ja -gümnaasiumi. Osa saksakeelsete koolide õpilaskonnast jätkas õpinguid eestikeelsetes koolides. 1940. aasta maikuuks lahkus Eestist 12 660 sakslast ja baltisaksa rahvusgrupp sisuliselt lakkas olemast.¹¹⁹

Noorte edasiõppimist mõjutas ka keskkoolide õppemaks. 1937. aastal määrati valitsuse otsusega õppemaksu suuruseks avalikes keskkoolides ja gümnaasiumides 50-70 krooni aastas, erakoolides oli see veel kõrgem. Õppemaksust vabastati õpilasi 15-20% ulatuses. 1939. aastal tõsteti õppemaksu, kuna riigi osa keskkoolide ja gümnaasiumide õpetajate palkade maksmisel vähendati ning tekkinud kulude katteks pidid koolid õppemaksu suurendama.¹²⁰

See tekitas avalikkuses pahameelt. Leiti, et jõukamatele perekondadele ei loo õppemaksu tõstmine takistusi, kuid madalama sissetulekuga peresid mõjutab suurem õppemaks väga valusalt. Õppemaksude tõstmisega ei olnud nõus ka haridusminister A. Jaakson, kirjutades majandusministrile, et õppemakse oli viimastel aastatel juba korduvalt suurendatud ning nende uuesti tõstmine muudaks edasiõppimise suurele hulgale lastele võimatuks.¹²¹ Majandusminister Leo Sepp püüdis otsust kaitsta, selgitades, et õppemaks tõusis vaid üldhariduskoolides, kuid jäi kutsekoolides muutmata. Ta leidis, et rahvale oli jäänud vene ajast eksiarvamus, nagu oleks üldharidus parem, kõrgem ja kaunim, kuid kaasajal ja olukorras, kus gümnaasiumiharidusega inimesi oli üleliia, tegi üldharidus inimesi pigem õnnetuks. Sepp väitis, et diplomeid, mida praktilistel aladel vajatakse, sai kas ilma õppemaksuta või endises suuruses õppemaksuga.¹²² Seega kordas majandusminister taas arvamust, et oleks vaja vähendada üldhariduslike keskkoolide ja gümnaasiumide õpilaste arvu ning suunata rohkem noori kutseõppesse.

3.3 Kutsehariduse arendamine

Nii 1934. aasta haridusreformi kui ka 1937. aasta reformi paranduste üheks oluliseks eesmärgiks oli kutsehariduse arendamine. Kutseharidus oli seni jäänud üldharidussüsteemist eraldatuks, kuna ei võimaldanud edasipääsu kõrgkoolidesse. Seetõttu nägid paljud noored vaid üldhariduslikus keskkoolis ainsat teed hariduseni. Kuigi kutsehariduse tähtsust oli rõhutatud

¹¹⁹ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 202; Eesti ajalugu VI, lk 159.

¹²⁰ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 202-203.

¹²¹ RA, ERA.1108.3.86, lk 211

¹²² Võitlus vene vaimuga hariduse alal. – Päevaleht, nr 76, 17.03.1939.

juba 1934. aasta reformi läbi viies, oli see üldhariduses esile kerkinud probleemide valguses seni jäänud tahaplaanile. Nüüd asuti kutseharidussüsteemi põhjalikumalt arendama.

Kutsehariduse korraldamisel väärivad mainimist Johannes Kiivet ja Voldemar Päts, kelle panused kutsehariduse edukasse arendamisesse olid hindamatud. Johannes Kiivet töötas Haridusministeeriumis terve omariikluse aja ning oli Märt Raua hinnangul ministeeriumis üks tähtsamaid koolielu juhte. 1919.-1920. aastal töötas ta Haridusministeeriumi kutseoskuste osakonna juhatajana ning 1923. aastal määrati haridusnõunikuks.¹²³

1934. aastal nimetas haridusminister N. Kann kutseosakonna juhatajaks kunsttööstuskooli direktori Voldemar Pätsi. V. Päts oli Märt Raua sõnul väga energiline ja aktiivne ning tõi ministeeriumi värskeid ideid ja julgeid võtteid. 1936. aastal määras haridusminister A Jaakson V. Pätsi ministri abiks, mis näitas, et Haridusministeerium soovis senisest enam tähtsustada kutseharidust. Lisaks ministri abina töötamisele jäi V. Päts edasi ka kutseosakonna juhatajaks ning sai ülesandeks kutseoskuse organiseerimise ja ümberkorraldamise. Kutseosakonna direktori asetäitjaks määrati J. Kiivet. Kutsehariduse korraldamisel oli V. Pätsil lai tegevusvabadus. Ta ei pidanud kartma ka tugevat opositsiooni valitsuselt, kuna kutseharidusest oli väga huvitatud ka K. Päts. Nii asuti julgelt looma kutseharidussüsteemi ning kutseliste õppeasutuste võrku.¹²⁴

18. juunil 1937. aastal andis valitsus välja „Kutsehariduslike õppeasutuste seaduse“. Kutsehariduslikud õppeasutused jaotati nelja kategooriasse: põllumajanduslikud, tehnilised ja tööstuslikud, majanduslikud, kodumajanduslikud. Neile lisandusid merekoolid, kunsttööstuskoolid ja mõned muud õppasutused, mis töötasid kutsehariduslike seaduste põhjal. Õppeaastate arvu järgi jagunesid kutsekoolid kesk- ja kõrgastmeks. Keskastme kutsekool, mis põhines 6-klassilisel algkoolil, kestis 1-4 aastat ning andis nii kutsehariduse kui ka üldise keskhariduse. Endised 3-aastased kutsekoolid muudeti uue seaduse alusel 4-aastasteks kutsekeskkoolideks, mille lõpetajad võisid astuda vastavasse kõrgema astme kutsekooli või üldhariduslikku gümnaasiumi.¹²⁵

Kõrgema astme kutsekool, mis põhines keskkoolil või kutsekeskkoolil, kestis 1-3 aastat ning andis gümnaasiumiga võrdse üldhariduse ja kutse. Kõrgema astme kutsekooli lõpetajatel oli võimalik minna edasi õppima kõrgkoolidesse, tõsi küll, ennekõike vastavuses omandatud

¹²³ Raud. Eesti kool aegade voolus. 2. kd, lk 46, lk 48.

¹²⁴ Samas, lk 49.

¹²⁵ Kutsehariduslike õppeasutuste seadus, 18.06.1937. – Riigi Teataja 1937, nr 53, lk 1081-1098; Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 206.

erialale. Näiteks põllundustehnikumist võis astuda Tartu Ülikooli põllumajandus- ja loomaarstiteaduskonda, kommertskoolist – Tartu Ülikooli majandusteaduskonda. Täiendavate eksamite läbimisel võis astuda kõigisse teaduskondadesse.¹²⁶

Õppemaks oli enamikus kutsekoolides oluliselt väiksem kui üldhariduskoolides või puudus hoopis. Õppemaksuvabad olid näiteks avalikud tööstusõpilaste koolid, kaevanduskool, kalanduskool ja meesterätsepatööstuse õppekoda. Tööstuskoolides oli õppemaks üldiselt 10-30 krooni aastas. Haapsalu Tööstuskoolis samas õppemaks puudus, kuna Lääne maavalitsus, hoolimata Haridusministeeriumi nõudmisest, ei pidanud vajalikuks õppemaksu sisse seada. Õppemaksust vabastati puudustkannatavad õpilased umbes 15-50% ulatuses. 1939/40. aastal ulatus mõnes tööstuskoolis õppemaks 40 kroonini aastas ning 3-4 aastastes põllunduskeskkoolides 30-60 kroonini aastas, kuid oli siiski oluliselt väiksem kui üldhariduslikes koolides.¹²⁷

Avalikkus suhtus kutsehariduses läbi viidud muudatustesse positiivselt. Kiideti, et kutseharidussüsteem oli korraldatud viisil, mis võimaldas igast koolist edasipääsu kõrgema astme kooli ning et ühtluskooli põhimõte oli sellega säilitatud. Loodeti tõsta kutsekoole järjest suuremasse ausse, et sinna astuks paremaid õpilasi.¹²⁸ Märt Raud leidis oma mälestustes, et kutsehariduse korraldust omariikluse lõppaastail võis pidada lausa kultuuriliseks suursaavutuseks¹²⁹.

Kutsehariduse populaarsuse vaikset tõusu näitas järjepidev õpilaste kasv kutseõppeasutustes, samas kui üldhariduslike keskkoolide õpilaste arv vähenes aasta aastalt. 1936/37. õppeaastal oli üldhariduslikes keskkoolides õpilasi 16 615 ning kutsekoolides 8956, 1938/39. õppeaastal olid õpilaste arvud vastavalt 16 008 ja 11 915. Erialade järgi oli kõige rohkem tehnilis-tööstuslikke, põllumajanduslikke, majandus- ja kodumajanduskoole.¹³⁰

3.4 Haridusideoloogia ümber kujunemine

Autoritaarse korra tingimustes muutus oluliselt haridusideoloogia. 1930. aastate keskel hakati enam tähtsustama kooli kasvatuslikku rolli. Juba 1934. aasta suvel selgitas N. Kann Pärnumaa

¹²⁶ Kutsehariduslikkude õppeasutuste seadus, 18.06.1937. – Riigi Teataja 1937, nr 53, lk 1081-1098.

¹²⁷ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 207.

¹²⁸ Uus koolikorralduse kava ja kutseharidus. – Õpetajate Leht, nr 38, 18.09.1936.

¹²⁹ Raud. Eesti kool aegade voolus. 2. kd, lk 46.

¹³⁰ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 254-256, Tabel 2, Tabel 4; Elango, Ruusmann, Siilivask. Eesti maast ja rahvast, lk 428.

õpetajate päeval, et tuli panna rohkem rõhku noorsoo kasvatamisele. Tema sõnul oli Eesti nagu kahe vesikikivi vahel: ühel pool kommunistlik Venemaa, teisel pool rahvussotsialistlik Saksamaa. Eesti kaitsmiseks pidi riigi rahvuslus olema tugevam ning noorsugu oli vaja kasvatada rahvuslikus vaimus.¹³¹

Õppekavade revideerimise vajadust tähtsust rõhutas ka haridusminister A. Jaakson. 1936. aasta detsembris pidas ta eesti keele õpetajate 5. kongressil kõne, milles sõnas: „Kui vaadelda õppekavu, siis esimesena tuleb siin neile etteheide teha: kavades peegeldub peamiselt enese alahindamine, pessimism, nukrutsemine ja kurtmine oma kurva mineviku ja sotsiaalse viletsuse üle. Ja selline nutulaul kajastub eriti eesti keele õppekavades. Lugemikud, ma ütlen just uuemad lugemikud, nõretavad pessimismist, sotsiaalsest viletsusest. --- Meie ajaloos on ju ka palju helgeid hetki - loetagu kas või M. Metsanurga „Ümera jõel“ või A. Mälgu „Läänemere isandad“. Kõnelgem neist. Vabanegem pessimismist! Pessimism ei tohi domineerida meie noorte maailmavaate kujundamisel.“¹³²

Peale A. Jaaksoni määramist haridusministriks sai ministeeriumi kooliosakond ülesande parandada algkooli õppekavu ja korraldada ümber tunnikavad. Selleks moodustati eraldi komisjon Märt Raua juhatusel. Algkooli sihiks seati lapse vaimne, kõlbeline ja kehaline kasvatamine. Kasvatamise peamiseks vahendiks pidi olema õppetöö, mis arendas õpilaste meeli, tähelepanu, vaatlusvõimet, mälu, fantaasiat ja mõtlemisvõimet.¹³³

Olulisele kohale uutes õppekavades seati Eesti ajaloo õpetamine. 1935. aasta suvel kõneles M. Raud Pärnumaa õpetajate päeval, et ajaloo õpetamine pidi äratama õpilastes armastust rahva ja tema mineviku vastu ning esikohal pidi seetõttu olema just Eesti ajaloo õpetamine.¹³⁴

Õppekavade uuendused jõustusid 1. augustil 1938. aastal. Õpilastes süvendati armastust ja lugupidamist Eesti maa, riigi ja rahva vastu läbi Eesti kirjanduse, eesti ajaloo ja maateaduse ning kodumaa looduse tundmaõppimise. Õppeplaanist jäeti välja kodulugu kui iseseisev õppeaine ning seoti eesti keele tundidega 1. ja 2. klassis. Nende ühine käsitlemine pidi olema kasuks üldõpetuslikule tööle. Ajaloo õpetamine rajati Eesti ajaloole, eriti uuemale ajastule, ning selles tõsteti eriliselt esile momente, kus rahva tugev elujõud ja –tahe välja löid.¹³⁵

¹³¹ RA, ERA.1108.3.453, I 129.

¹³² Jaakson, Aleksander. Eesti kool ja eesti keel. – Eesti Kool 1937, nr 1, lk 1-4.

¹³³ Raud. Eesti kool aegade voolus. 2. kd, lk 36-37.

¹³⁴ RA, ERA.1108.3.453, I 244.

¹³⁵ Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu, lk 125-127.

Uue ainenä lisati algkoolide õppekavadesse klassijuhataja tund, mida kasutati õpilaste kavakindlaks kasvatuslikuks juhtimiseks. Tund võimaldas arutada koolitöös esile kerkinud küsimusi, parandada õpilaste käitumist, suunata laste iseloomu arengut jm.¹³⁶

Kasvatuslikust eesmärgist lähtudes töötati ümber ka keskkoolide õppekavad. Keskkooli ja gümnaasiumi ülesanded sõnastas koolivalitsuse direktor O. J. Kiisel. Kool ei olnud ainult teadmiste ja oskuste õpetamine, vaid pidi olema ka kasvatusasutus. Noored pidid õppima hindama tööd. Haritud kodanikul pidi olema terviklik maailmavaade ja ellu suhtumine, kus olulist osa etendas rahvuslik ideoloogia ja riiklik kohusetunne.¹³⁷

Koolid pidid põhjalikumalt käsitlema Vabadussõda ja Eesti üldist ajalugu. Haridusminister A. Jaakson mainis keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate kongressil 1938. aastal, et ajalooõpikud rääkisid liiga palju võõrastest revolutsioonidest ning Eesti oli jäetud tahaplaanile. Oluline oli koostada koolidele uued ajalooõpikud, mis oleks võrsuvale noorsoole andnud teadmised sellest, milline oli elu võõra võimu all ja milline iseseisvuse ajal. Ta rõhutas, et raamatutarkuse kõrval pidi käima ka tihe kasvatustöö.¹³⁸

Ka eesti keele ja kirjanduse õpetamisel keskkoolis sooviti õppekavad üle vaadata. Ühelt poolt leiti, et keskkoolide kirjanduse valimik oli liiga pettumuslik ja masendavasisuline ning taheti rõhuda rohkem ainele, mis mõjuks positiivselt ja optimistlikult. Soovitati rohkem tähtsustada uusimat kirjandust.¹³⁹ Osa haridustegelasi oli samas selle seisukoha vastu. Näiteks leidis kirjandusteadlane August Annist, et pedagoogiliselt oli tarbetu ja isegi kahjulik nõuda ilukirjanduse erilist positiivsust ja eeskujulikkust. Pedagoogiliselt oli oluline käsitleda ka sotsiaalset viletsust kujutavat kirjandust. Tema arvates pidi kirjandus kaasa aitama sellega, et kasvatas ühtekuuluvustunnet rahva ja riigi saatusega ja harjutas õpilasi kaasa elama riigi sotsiaalsete, poliitiliste ja kultuuriliste probleemidega.¹⁴⁰

1938. aasta 19. märtsil kinnitati uued keskkooli ja gümnaasiumi õppekavad.¹⁴¹ Keskkooli ja gümnaasiumi eesmärgiks seati haritud kodanike kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine kõrgemasse kooliastmesse astumiseks. Oluline ülesanne oli noorte arendamine vaimselt, kõlbliselt ja kehaliselt tublideks ja väärtuslikeks kodanikeks ning rahvusühiskonna liikmeiks. Eriti vajalik oli hoolitseda, et õpilane tunneks end Eesti riigi ja ühiskonna elava liikmena ning

¹³⁶ Samas, lk 127-128.

¹³⁷ RA, ERA.1108.3.453, I 222-223.

¹³⁸ Õpetage meie inimesi kiiremalt mõtlema. – Päevaleht, nr 295, 30.10.1938.

¹³⁹ Keskkooli noorsoole serveeritakse liialt popsikirjandust. – Päevaleht, nr 6, 7.01.1936.

¹⁴⁰ 5. eesti keele õpetajate kongressil esitatud resolutsioonid. – Kasvatus 1937, nr 3, lk186-187.

¹⁴¹ Rannap, Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia, lk 120.

tajuks kohustust ja vastutust elada ja töötada selle ühiskonna kasuks. Ühtlasi sooviti arendada õpilastes sallivust ja arusaamist teiste rahvaste suhtes.¹⁴²

1930. aastate keskel asuti hoogsamalt tegelema ka noorsoo organisatsioonidega ja õpilaste koolivälise tegevusega. 1935. aastal esitas Haridusministeerium korralduse, millega koolijuhatajail ja õpetajail tuli soodustada skautide, gaidide, noorkotkaste ja kodutütarde tegevust koolides. Kui nende organisatsioonide rühmad koolis puudusid, tuli need asutada. Koolijuhatajatel ja õpetajatel tuli hoolt kanda selle eest, et rühmade töö toimuks korralikult ja oleks soodustavaks teguriks noorsoo kasvatusel.¹⁴³

7. oktoobril 1936. aastal kinnitati riigivanema dekreediga „Noorsoo organiseerimise seadus“, mille järgi noorsoo organiseerimine võeti Haridusministeeriumi kompetentsi. Seaduse eesmärgiks oli korraldada noorsoo organiseerimine „riiklikkude sihtide ja kasvatuslikkude põhimõtete järgi eesti rahva elulistes huvides“. Noorteks loeti kõik õpilased ning muud alla 20-aastased kodanikud. Noorsoo tegelikuks organiseerimiseks loodi Haridusministeeriumis Noorsoo Osakond.¹⁴⁴

Seoses noorsoo-organisatsioonide tegevuse laienemisega koolides suurenes ka õpetajaskonna koormus. Lisaks muudele töödele pidid nad juhtima koolide juures töötavaid noorte kotkaste ja kodutütarde rühmi. Kuna rühmade juhid võisid olla vaid Kaitseliidu ja Naiskodukaitse liikmed, siis tõi noorte juhtimise kohustus kaasa ka Kaitseliitu astumise nõude. Väikemates maakohtades ja linnades siiski õnnestus õpetajatel sellest sageli eemale hoida.¹⁴⁵

1937. aasta 16-20. augustil toimus Tondi sõjakooli ruumides algkoolide juhatajate suvelaager. Osa võttis 556 koolijuhatajat ja koolide inspektorit. Laagri töökavas olid loengud, rivi- ja harjutused, lõkkeõhtud jms. Haridusminister A. Jaakson sõnas laagri avamisel peetud kõnes, et koolijuhatajate laagri eesmärgiks oli ettevalmistuste tegemine õpilaste suvelaagrite korraldamiseks, mis oleksid olnud heaks vahendiks noorte kasvatamisel väljaspool kooliruumi.¹⁴⁶

¹⁴² Keskkooli ja gümnaasiumi 1938. a. õppekavade seletuskirjad. Tallinn: Haridusministeerium, 1940, lk 1-2.

¹⁴³ Iga kooli juures töötagu noorte organisatsioonid. – Päevaleht, nr 73, 14.03.1935.

¹⁴⁴ Noorsoo organiseerimise seadus, 7.10.1936. – Riigi Teataja 1936, nr 82, lk 1781 – 1785.

¹⁴⁵ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 212.

¹⁴⁶ Koolijuhatajate laagripäevad Tondil. – Õpetajate Leht, nr 33, 20.08.1937.

3.5 Õpetajaskonna tasalülitamine

Paralleelselt reformidega haridussüsteemis süvenes poliitiline surve õpetajaskonnale. Õppejõude valisid ja kinnitasid ametisse seni kohalikud omavalitsused ning Haridusministeerium piirdus vaid nende registreerimisega. 1934. aastal kuulutati välja õppejõudude teenistuse seaduse muutmise dekreet, millega alusel võis Haridusministeerium valitud õpetaja ametisse kinnitamata jätta või vabamalt õpetajaid ümber paigutada ja vallandada, kui leidis, et õpetaja töö ei olnud rahuldav. Nii püüdis Haridusministeerium suurendada oma mõju õpetajaskonna moodustamisel.¹⁴⁷

Lisaks mõju suurendamisele õpetajate valikul, püüdis Haridusministeerium ka otseselt õpetajaskonda rohkem mõjutada, kutsudes õpetajaid ja koolijuhatajaid mitmel juhul korrale. Peale Viljandi linnakoolivalitsuse ringkirja kõigile linna- ja maakoolivalitsustele 1934. aastal, esitas ministeerium seisukoha, et üleskutseid ministeeriumi vastasele tegevusele ei tohiks aset leida. Peale 1934. aasta septembris toimunud Läänemaa õpetajate päeva, kus kritiseeriti haridusreformi, kutsuti õpetajate päeva juhatajad Hans Laagus, kes oli ka Läänemaa Õpetajate Liidu esimees, ning Vaikna algkooli juhataja Ernst Veidermann Haridusministeeriumi Koolivalitsusse aru andma.¹⁴⁸

Harjumaa õpetajate päeval 28. detsembril 1934. aastal teatas maavalitsuse esimees, et oli saabunud teateid, et Harjumaa õpetajaskond ei olnud täielikult poliitikast loobunud. Hoiatati, et kui see osutus õigeks, siis ei jää tagajärjed tulemata. Osa õpetajaskonnast oli seni tundnud end hellitatuna, kuna järelevalve varemalt oli nõrk, kuid edaspidi lõigatakse sellised nähted välja.¹⁴⁹

Kuna algkooliõpetajad olid oma koosolekutel suhtunud koolireformi üsna kriitiliselt, keelas Haridusministeerium 1934. aasta septembris õpetajate ühingutel (nagu näiteks Eesti Õpetajate Liit) õpetajate päevade korraldamise. Haridusministeeriumi ringkirjas väideti, et õpetajate päevad olid mitmes kohas kõrvale kaldunud oma eesmärgist ja ülesannetest ning arvustanud valitsusasutuste seaduspärase tegevust. Võimalike puuduste ärahoidmiseks õpetajate päeval võisid edaspidi neid korraldada vaid koolivalitsused ja koolinõunikud, kusjuures päevakorra ja esinejad pidi kinnitama Haridusministeerium. Arutada võis pedagoogilisi küsimusi, valitsusasutuste korralduste arvustamist ei lubatud. Koosolekute protokollid tuli saata

¹⁴⁷ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 207-208.

¹⁴⁸ RA, ERA.1108.3.453, I 94-96.

¹⁴⁹ Samas, I 129.

Haridusministeeriumile.¹⁵⁰ Märt Raud kirjeldab oma mälestusteraamatus seda kui karmi ning üleliia valjut määrust, peale mida aga jäid õpetajate päevad vaikseks ning tegelesid vaid pedagoogiliste küsimustega.¹⁵¹

1930. aastatel oli õpetajaskond üsna lõhenenud. Algkooliõpetajad kuulusid enamjaolt Eesti Õpetajate Liitu, keskkooliõpetajatel oli oma organisatsioon Eesti Keskkooliõpetajate Kogu, 1935. aastal moodustasid kutsekooliõpetajad oma üleriikliku Eesti Kutsekooliõpetajate Ühingu. Õpetajaskonna koostöö edendamiseks tegi EKESKO 1934. aastal ettepaneku asutada Õpetajate Koda. Laiemad õpetajaskonna ringkonnad koja asutamise mõtet ei pooldanud, kuna selle juhatusesse oleks organisatsioonid valitud õpetajaid pariteetsuse alusel, samas kui EÕL-is oli liikmeid mitu korda rohkem kui EKESKO-s. Nii ei olnud Õpetajate Koda valitsuse algatus, kuid valitsuse ülesandeks jäi anda kojale oma ühiskonna kujundamise plaanidele vastav sisu ja vorm.¹⁵²

29. mail 1936 kehtestati riigivanema dekreediga „Õpetajate Koda seadus“, millega loodi kõiki õpetajaid ühendav katuseorganisatsioon. Koda nõukogusse kuulus 45 liiget ning koda jagunes kolme sektsiooni: algkooli- ja lasteaiaõpetajad, keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajad ja kutse- ja täienduskoolide õpetajad. Igas sektsioonis oli 15 liiget.¹⁵³

Õpetajate Koda avati pidulikult 8. oktoobril 1936. aastal. Riigivanem K. Päts sõnas sel puhul peetud kõnes, et Õpetajate Koda pidi hindama omavalitsusi ja tasakaalustama omavalitsuste õigusi ja kohustusi riigivõimuga.¹⁵⁴

Õpetajate Kojal tuli töötada Haridusministeeriumi järelevalve all. Haridusminister võis nõuda jooksvaid ettekandeid ja aruandeid koja tegevuse kohta. Kojast pidid läbi käima kõik haridusalased seaduseelnõud ja määrused, kuid koja seisukohtade arvestamine ei olnud Haridusministeeriumile kohustuslik. Valitsuse otsusega võis haridusminister ka Õpetajate Koda laiali saata või selle tegevuse peatada.¹⁵⁵

Vastuolusid keskkoolide ja algkoolide õpetajate organisatsioonide vahel Õpetajate Koda loomine siiski ei kaotanud. Õpetajate Koda liikmeiks pidid sunduslikult olema kõik õpetajad, kusjuures nad pidid tasuma liikmemaksu 0,2% aastapalgast. Kuna algkooli õpetajaskond oli

¹⁵⁰ RA, ERA.1108.3.453, l 97-99.

¹⁵¹ Raud. Eesti kool aegade voolus. 1. kd, lk 225.

¹⁵² Karjahärm, Sirk. Vaim ja võim, lk 102-103.

¹⁵³ Õpetajate Koda seadus, 29.05.1936. – Riigi Teataja 1936, nr 48, lk 1065 – 1073.

¹⁵⁴ Õpetajate Koda ülesandeks on kasvatada Eesti Vabariigile vabu ja teadlikke kodanikke. – Päevaleht, nr 274, 9.10.1936.

¹⁵⁵ Õpetajate Koda seadus, 29.05.1936. – Riigi Teataja 1936, nr 48, lk 1072.

Koja liikmetest kõige arvukam, siis jäi suurem osa Koja ülalpidamisega seotud kuludest nende kanda. See põhjustas algkooliõpetajate seas teravat rahulolematust: koja kuludeks panustati umbes 13 korda suurem summa kui keskkooliõpetajad, kuid koja nõukogus oli sellest hoolimata igal sektsioonil võrdselt üks hääl.¹⁵⁶

Hoolimata sellest, et õpetajate organisatsioonid koondati läbi Õpetajate Koja suurema haridusministri järelevalve alla ning et õpetajate ühingute tegevust püüti piirata, ei suutnud need abinõud õpetajaskonda täielikult tasalülitada. Eesti Õpetajate Liit tegutses edasi ning välja anti jätkuvalt ka Õpetajate Lehte ja Kasvatust, mille veergudel jätkus arutelu hariduspoliitika üle.

¹⁵⁶ Elango. Hariduspoliitika ja õpetajaskond, lk 214.

Kokkuvõte

Käesolev bakalaureusetöö keskendub 1934. aastal läbi viidud haridusreformile ning sellele järgnenud reformi parandustele ja revideerimisele 1937. aastal. Töö eesmärgiks on vaadelda, mis olid Eesti haridussüsteemi puudujäägid iseseisvuse algusaastatel, mis viisid hariduse reformimiseni, kuidas haridussüsteemi muudeti ning mis olid muudatuste tagajärjed.

Peale iseseisvuse saavutamist 1918. aastal seisis Eesti Vabariigil ees emakeelse, riigi ja rahvuse arengut toetava haridussüsteemi üles ehitamine. 1920. aastate jooksul jõuti ühtluskooli süsteemini, kus õpilased võisid ühest kooliastmest teise liikuda ilma takistusteta, kui neil selleks soov ja majanduslik võimalus oli. Ühtluskooli aluseks sai tasuta, emakeelne, 6-klassiline algkool.

1920. aastate keskel hakkasid esile kerkima kriitilised kommentaarid haridussüsteemi puuduste osas. Osalt 1930. aastateks Eestisse jõudnud majanduskriisi mõjutusel hakati rääkima haritlaste ületoodangust, mis sai ka tulevaste reformide üheks põhjenduseks. Kõlasid argumendid, et noortel haritlastel oli võimatu leida sobivat töökohta. Ülikoolid ei olnud rahul sisseastujate nõrga ettevalmistusega. Kritiseeriti liigset keskendumist üldharidusele ning sooviti rohkem noori suunata kutseharidusse. Valitsus soovis ka vähendada kulutusi haridusele. Sai selgeks, et senine haridussüsteem vajab ümberkorraldamist.

Oodatud haridusreform sai teoks haridusminister Nikolai Kanni juhtimisel 1934. aasta maikuus. Koolikohustust alandati 14. eluaastani ning algkool muutus neljaklassiliseks. Kujunes kolmeastmeline koolisüsteem senise kaheastmelise asemel: 4-klassilisele algkoolile järgnes 5-klassiline keskkool, millele järgnes 3-klassiline gümnaasium. Peale gümnaasiumi võis edasi õppida kõrgkoolis. Üldharidusliku kooli aeg pikenes sellega aasta võrra. Esialgu tekkis planeeritud 5-aastase keskkooli kõrvale ka 3-klassiline keskkool, kuhu võis astuda peale algkooli 6. klassi lõpetamist. Need pidid olema vaid üleminekuajanähtus, kuni uus reform oli lõplikult läbi viidud, kuid peagi sai selgeks, et 3-klassilisi keskkooli ei olnud nende populaarsuse tõttu võimalik kaotada.

N. Kanni reformikava tekitas avalikkuses laia pahameelt. Selle vastu astusid lapsevanemad, algkoolide õpetajad, koolide- ning haridusühendused jpt. Ajakirjanduses ilmus regulaarselt kriitikat uue süsteemi vastu. Uues süsteemis nähti senise ühtluskooli hävitamist, kuna see takistas 6-klassilise algkooli lõpetajatel õppekavade suure erinevuse tõttu keskkoolis edasiõppimist. Arvati, et reform seadis just maakooli õpilastele ette suured piirangud haridustee

jätkamisel. Negatiivselt suhtuti ka koolikohustuse vanusepiiri alandamisse 14 aastale, mistõttu jäid paljud noored koolist varakult eemale.

Koolireformi püüti parandada peale N. Kanni ametist vabastamist 1936. aastal, kui uueks haridusministriks määrati Aleksander Jaakson. Tema juhtimisel võeti ette koolireformi revideerimine 1937. aastal. Uued muudatused siiski ei tähendanud pöördelist haridussüsteemi ümberkorraldamist, vaid olid väiksemat mõõtu ning parandasid ja täiendasid 1934. aastal läbi viidud reformi.

Olulisema muudatusena anti peale 1934. aasta reformi tekkinud 3-klassilisele keskkoolile legaalne alus. Tekkis dualistlik haridussüsteem, milles keskkooli võis astuda nii peale algkooli 4. kui ka 6. klassi lõpetamist. Keskkooli sai olema kahte tüüpi: 3- aastane reaalkool ja 5-aastane progümnaasium. Peale keskkooli võis õpilane edasi astuda 3-aastasestse gümnaasiumi ning peale gümnaasiumi kõrgkooli. Sellega oli ühtluskooli põhimõte taastatud, sest õpilased võisid takistusteta liikuda ühest kooliastmest teise.

1930. aastate alguses räägiti palju kutsehariduse tähtsuse tõstmisest ning seda rõhutati ka 1934. aasta haridusreformi läbi viies. Laiema kutsehariduse arendamiseni jõuti 1937. aastal, mil töötati välja põhjalik kutseharidussüsteem. Tänu sellele hakkas 1930. lõpus kutsekoolide õpilaste arv järjest kasvama.

Koos haridusreformiga hakati rohkem tähtsustama kooli kasvatuslikku rolli. Kool ei pidanud olema ainult õppeasutus, vaid pidi kasvatama tublisid kodanikke, kes töötaks rahva ja ühiskonna heaks. Õppekavades pöörati rohkem rõhku Eesti ajaloole ning sooviti tähtsustada just ajaloo helgemaid hetki, et kasvatada noorte rahvuslikku ideoloogiat ning riiklikku kohusetunnet. Hoogsamalt asuti tegelema ka õpilaste koolivälise tegevusega. Õpetajatel tuli soodustada noorte osalust erinevates noorsoo organisatsioonides.

Peale 1934. aastat püüdis Haridusministeerium õpetajaskonda varasemast rohkem mõjutada ja kontrollida, piirates õpetajate ühingute tegevust ning kutsudes õpetajaid vajadusel korrale. Asutati õpetajaid ühendav katseorganisatsioon Õpetajate Koda, mis töötas haridusministeeriumi järelevalve all.

Eesti Vabariigi haridussüsteem oli omariikluse kahekümne aasta jooksul kiirelt arenenud. 1934. aasta koolireformi puudujäägid kõrvaldati 1937. aastal sisse viidud parandustega ning 1930. aastate lõpuks oli üles ehitatud ühtluskooli põhimõttele toetuv haridussüsteem, millega enamus haridustegelasi ja ühiskonna liikmeid rahule jäid.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Arhiivallikad

Rahvusarhiiv Tallinnas (RA, ERA)

Fond 31 Riigikantselei

Fond 1278 Päts, Konstantin – Eesti Vabariigi president

Fond 1108 Haridusministeerium

Publitseeritud allikad

5. eesti keele õpetajate kongressil esitatud resolutsioonid. – Kasvatus 1937, nr 3, lk 186-187

Alg- ja keskkoolid ning gümnaasiumid 1937/38. o/a. – Eesti Statistika 1938, nr 205, lk 622-626

Alg- ja keskkoolid ning gümnaasiumid 1938/39. o/a. – Eesti Statistika 1939, nr 217, lk 622-625

Avalikkude algkoolide seadus, 7.05.1920. – Riigi Teataja 1920, nr 75-76

Avalikkude algkoolide seadus, 9.06.1931. – Riigi Teataja 1931, nr 46

Avalikkude algkoolide seaduse muutmise seadus, 07.12.1934. – Riigi Teataja 1934, nr 105

Avalikkude keskkoolide seadus, 7.12.1922. – Riigi Teataja 1922, nr 155/156

E. Õ. Liidu märgukiri. – Kasvatus 1934, nr 5, lk 251-254

Keskkooli ja gümnaasiumi 1938. a. õppekavade seletuskirjad. Tallinn: Haridusministeerium, 1940

Kutsehariduslike õppeasutuste seadus, 18.06.1937. – Riigi Teataja 1937, nr 53

Noorsoo organiseerimise seadus, 7.10.1936. – Riigi Teataja 1936, nr 82

Täiendav määrus avalikkude algkoolide seaduse elluviimise kohta, 12.06.1923. – Riigi Teataja 1923, nr 83

Vabariigi Valitsuse määrus avalikkude algkoolide seaduse elluviimise kohta, 17.09.1920. – Riigi Teataja 1920, nr 153/154

Kirjandus

Andresen, Lembit. Eesti kooli ajalugu- algusest kuni 1940. aastani. Tallinn: Avita 2003

Andresen, Lembit. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu IV. Iseseisvusaeg 1918-1940. Tallinn: Avita 2007

Eesti ajalugu VI: Vabadussõjast taasiseseisvumiseni. Peatoimetaja Sulev Vahre. Tartu: Ilmamaa, 2005

Eesti õpetajate VII üldkongress 18., 19. ja 20. juunil 1925 a. Tallinnas. Tallinn: Eesti Õpetajate Liit 1926

Eisen, Ferdinand. Kooliuuenduse liikumisest Eestis 1918-1940. Tallinn: Haridustöötajate Koolituskeskus, 1995

Ekstra, Viivi. 75 aastat õpetajate lehte. – Haridus 2005, nr 9, lk 4-6.

Elango, Õie. Hariduspoliitika ja õpetajaskond kodanlikus Eestis 1919–1940. Tallinn: Eesti Raamat, 1972

Elango, Õie; Ruusmann, Ants; Siilivask, Karl. Eesti maast ja rahvast: maailmasõjast maailmasõjani. Tallinn: Olion, 1998

Gümnaasiumide ja keskkoolide juhatajate ühingu koosolek. – Kasvatus 1939, nr 4, lk 182

Gümnaasiumiõpetajate I kongress. Tallinnas, 3.-5. aprillil 1929. a. – Kasvatus 1929, nr 5, lk 219-240

Jaakson, Aleksander. Meie hariduse orienteerumise küsimusi. – Eesti Kool 1936, nr 9, lk 469-474

Jaakson, Aleksander. Eesti kool ja eesti keel. – Eesti Kool 1937, nr 1, lk 1-4

Karjahärm, Toomas; Sirk, Väino. Vaim ja võim: Eesti haritlaskond 1917–1940. Tallinn: Argo, 2001

Koolireformi küsimused ajakirjanduses. – Kasvatus 1934, nr 5, lk 252-253

Lepp, A. Alg- ja keskkoolid 1934/35 õ/a. – Eesti Kool 1936, nr 1, lk 31

Müüripeal, Evelin. Vähemusrahvuste emakeelne haridus. - Haridus 2006, nr 3-4, lk 18-22

Raud, Märt. Eesti kool aegade voolus: koolinõuniku mälestusi. 1.–2. kd. Stockholm: EMP, 1965

Sirk, Väino. Haridus ja õpetajaskond Eestis omariikluse loomise aastatel (1917-1920. aastate algus). - Acta Historica Tallinnensia 1999, nr 3, lk 130-155

Vallandati abielulisi. - Kasvatus 1932, nr 6, lk 287

Viljandi linnavalitsuse aktsioon koolireformi asjus. – Kasvatus 1934, nr 5, lk 255

Perioodika

Maa Hääl 1934

Postimees 1929, 1933-1935

Päevaleht 1925, 1929, 1933-1936, 1938 - 1939

Uus Eesti 1935-1936

Uus Sõna 1935

Vaba Maa 1934

Õpetajate Leht 1933-1938

Interneti viited

Rannap, Heino. Eesti kooli ja pedagoogika kronoloogia. Eesti Haridusministeerium 2002. Täiendatud 2012.

https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_kooli_ja_pedagoogika_kronoloogia.pdf (Viimati kasutatud 26.05.2018)

The education reform of 1934 and the revision of the reform in 1937.

Summary

The current bachelor's thesis focuses on education reforms that were carried out in Estonia in 1934 and 1937. The main objective of this thesis is to identify the reasons which lead to reforming the education system, how was the education system changed and what were the results of the changes.

One of the first goals of independent Estonia was to build an education system that was based on Estonian language and that would support the growth of the new independent nation. During 1920s a comprehensive school system was developed, where students could easily move from one school level to the next. School system was based on free, 6-year primary school in the students native language.

In the middle of 1920s, shortcomings of the new education system began to emerge. In the light of the global economic crisis, talk of overproduction of intellectuals became common. It was argued that young educated people could not find suitable employment. Universities on the other hand were not satisfied with students poor preparation and education level. It was thought that too much focus was put on general education while vocational education was considered less valuable. The government also wanted to cut spending on education.

The awaited education reform was carried out in May 1934, led by education minister Nikolai Kann. Compulsory school age was reduced to 14 years. A three-tier school system was developed instead of the previous two-tier one: 4 years of primary school was followed by 5 years of secondary school, which was followed by 3 years of upper secondary school. After upper secondary school students could go on to study in higher education institutions. In addition to the planned 5-year secondary schools, a new 3-year secondary school type was created for students who graduated from the 6-year primary school.

Minister N. Kann's reform plans provoked a lot of criticism and resentment in the public. Parents, primary school teachers, school- and education organisations etc. loudly spoke up against it. The new education system was thought to destroy the idea of a comprehensive school system, as it prevented students who graduated from the 6-year primary school from easily continuing their studies in higher school levels, due to large differences in curriculums. Students in rural communities were especially affected by this. Also negative was the lowering of

compulsory school age to 14 years, which left many young people away from school early in their life.

After N. Kann was released from his position in 1936, Aleksander Jaakson was appointed as the new education minister. Under his leadership the education reform was revised in 1937. This did not mean the reversal of the education system, nor did it bring any substantial changes, but it improved and supplemented the previous reform of 1934.

One of the most significant changes was giving a legal base to the 3-year secondary school that had formed after the education reform of 1934. A dualistic system was created in which students could go on to secondary school after the 4-year primary school and also after the 6-year primary school. Two types of secondary schools were created – a 5-year and a 3-year secondary school. After completing secondary school, students could enter 3-years of upper secondary school and after that into higher education. With that, the principal of comprehensive school system was restored.

In the beginning of 1930s, talk of raising the importance of vocational education became more popular among education circles. It was also highlighted in the education reform of 1934. A thorough vocational education system was finally developed in 1937. As a result, the number of students in vocational education schools started to rise in the end of the 1930s.

Along with the education reform, greater priority was given to the schools' disciplinary role. Schools did not have to be only educational institutions, but they also had to raise good citizens who would work for the nation and society. Education curriculums started to pay more attention to Estonian history in order to cultivate Estonian national ideology and a national sense of responsibility. More attention was given to students' extra-curricular activities. Teachers had to promote the participation of young people in various youth organizations.

After 1934, the Ministry of Education sought to further influence and control teachers, by limiting the activities of teachers' associations and calling teachers to order, if needed. A Chamber of Teachers (Õpetajate Koda) was established under the supervision of the Ministry of Education.

Estonia had developed rapidly in the first twenty years of its independent republic. The shortcomings of the education reform of 1934 were quickly corrected with improvements introduced in 1937 and by the end of the 1930s, an education system was built that was based on the idea comprehensive school and which the majority of educators and members of society supported.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Maarja All**, (sünnikuupäev: 03.12.1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„1934. aasta haridusreform Eestis ning reformi revideerimine 1937. aastal“,

mille juhendaja on Ago Pajur,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 28.05.2018